

QVADERNS D'ESTVDI

ANY IV. VOL. II. NÚM. 2

MARÇ 1919

DEL CONCEPTE DEL CÒMIC

S'ha confós en aquest problema, com en la major part dels problemes filosòfics, el punt de vista subjectiu i el punt de vista objectiu, la psicologia amb l'estètica i més amplament un problema *físic* amb un problema de valors.

El concepte de valor, sempre manejat, no ha estat fins fa poc estrictament fixat i concebut: ha faltat una percepció clara dels valors.

Així s'ha plantejat sempre el problema del còmic involucrant-lo en un altre problema interessantíssim però d'un ordre perfectament diferent: el problema del riure. El segon és un problema psicològic i biològic, subjectiu i en general de *fet*; el primer és un problema estètic objectiu i de *dret*.

I és més gran en aquest cas la confusió perquè aquests dos aspectes subjectiu i objectiu no són correlatius. Hi ha un riure sense objecte còmic i fins sense causa *visible* — riure de pura expansió i plenitud biològica, espontani, de pur plaer..., — i no totes les coses que *fan riure* tenen el caràcter específic i particular del còmic. Es confon demés, doncs, el riure amb la percepció del còmic.

Així veurem en una ràpida revista com les principals teories històricament plantejades són provatures aproximades i confoses per falta d'aquesta distinció prèvia i essencial.

Diu Schopenhauer que el còmic és la contradicció, però la *contradicció lògica*, l'absurd: la percepció de quelcom que és i no és, que és i tendeix a no ésser, la percepció d'una finalitat absurda i incoherent o la submenció paradògica i contradictòria d'una percepció en un concepte que no li correspon.

Per això una col·lecció de sofismes és una col·lecció de facècies. Així s'explica que el riure sigui quelcom exclusivament humà, perquè *l'home* és l'únic animal que té consciència de la contradicció.

No obstant...

No és probable que l'infant que té gana i riure estrepitosament al veure la mare que li porta les sopetes, ni la núvia que li escapa el riure al veure arribar el seu nuvi després de llarga absència..., tinguin consciència de cap contradicció lògica.

Naturalment que això no va contra la definició schopenhaueriana del còmic, sinó a mostrar l'absurd que de la confusió al principi apuntada resulta en aquesta teoria. És que en efecte ni l'infant ni la núvia, encara que riguin, han percebut res còmic.

El còmic, doncs, podrà ésser el contradictori — i no obstant és realment còmic dir que A no és A o que la suma dels tres angles d'un triangle és igual a tres rectes? i són contradictoris!..., — però el que resulta evident és que no és motiu per a afirmar-ho la humanitat exclusiva del riure.

Si no tot el contradictori és còmic, com mostren els dos exemples per atzar citats i mil més per l'estil que el lector pot tenir l'amabilitat d'actualitzar-ne, resulta que no hem fet res. Hi ha contradiccions que són en efecte còmiques com n'hi ha que en efecte no ho són. Passa com amb quasi tot... Com diferenciarem les contradiccions còmiques de les que no ho són? Suposant que tot el còmic fos contradictori — que potser, no ho sé, en un

sentit molt ampli sigui veritat, — ens falta la *última diferència*, el caràcter específic que faci còmic el gènere contradicció.

I veu's aquí que el problema queda plantejat de nou en quasi tota la seva integritat.

Què és, doncs, específicament el còmic?

Segons Pascal, una desproporció entre el que s'espera i el que en efecte succeeix; segons Kant, la resolució del que s'espera en no-res. Persisteix la idea de contradicció però lleugerament modificada: no és contradicció lògica i intel·lectual, sinó *contrast*, *imprevisió*. El lògic serà solament còmic en quant imprevist.

Evidentment aquesta modificació no esborra les dificultats abans apuntades. Hi ha sorpreses sèries i tràgiques. Com distingir-les de les sorpreses còmiques?

L'específic, definitori del còmic, se'ns escapa una vegada més.

Sortirem potser d'aquesta dificultat dient, amb Hobbes, que el còmic és la consciència d'una certa *inferioritat* en les coses, un sentiment de superioritat, mesclat amb una certa sorpresa — és veure petit el que consideravem gran i digne — o amb Penjon al definir-lo indirectament (1), com una *inscripció de la llibertat en les coses* junta amb la *futilitat* o falta de gravetat del fenomen ocorregut?

Afegim així al concepte de contradicció o contrast — o al de llibertat, que n'és una nova variant aportada amb finura per Penjon a la definició del riure — el concepte d'inferioritat, de falta d'importància, de futilitat de l'objecte. Tot el que trenca la regularitat, la uniformitat dels fenòmens — la causalitat, la lògica, la coherència: el contradictori i absurd, per tant — sense espantar-nos ni fer mal a ningú, *ens fa riure*, és còmic. És l'esperit que juga amb les coses, i es riu de la regla comú. Per això els nens que encara no tenen la concepció comú ordenada i coherent de les coses riuen amb tanta facilitat i freqüència: tot els apareix *lliure*, deslligat, sense regla ni sotmissió.

(1) Al definir el riure com una manifestació de la llibertat.

La nota d'*inferioritat* apuntada per Hobbes no és evidentment exclusiva del còmic: amb el mateix motiu es podria dir que no és — sense ésser-ho en realitat — de les coses llastimoses i tristes.

La nota de *llibertat*, a més de tots els inconvenients dels conceptes semblants de contradicció i de sorpresa, ofereix un altre inconvenient greu. O bé és còmic *per si mateix*, el qual, a més d'ésser inconcebible, obligaria al nen a riure *sempre*, puix en els primers dies de la seva vida no té segurament cap concepte coherent del món o bé — i és el que diu Penjon — és còmic per *contrast* amb la lògica quotidiana, ço que obligaria el nen de Penjon a estar sempre en una impertorbable serietat, no tenint, com no té, manera de percebre aquest contrast.

El concepte de *futilitat* o *falta d'importància* de l'objecte, que és el que ve realment a completar el de contradicció i deslliurar-lo de les petites objeccions presentades, té un defecte fundamental, i és que *és i no és, és més i menys, comença i acaba* — que diria el Mestre; — és a dir, és relatiu i no és possible, per tant, fundar-hi *ciència* sinó tan sols *opinió*. En efecte, quan direm que un objecte té o no té importància, és fútil o no ho és? La cosa és d'una imprecisió manifesta...

Aquesta dificultat és la que ha fet a Bergson traspasar el concepte de l'objecte al subjecte, i convertir-lo de futilitat o falta d'importància objectiva en fredor o falta d'interès subjectiu.

Bergson en el seu llibre deliciós *Le rire* posa tres condicions prèvies que fan possible el còmic.

El còmic és *exclusivament humà*; solament hi ha còmic en els homes i en les coses per ells produïdes en quant donen idea de aquesta producció; o en les altres coses quan hi projectem o hi veiem inscrit quelcom d'humà (p. ex. el còmic dels simis).

Es dirigeix a la pura *intel·ligència* i requereix una *falta d'emoció*, una *insensibilitat* en el subjecte.

És *social*: necessita eco: un home concebut en absolut isoladament no és possible que *rigui*.

Prèvies aquestes condicions, el còmic és *la inscripció del me-*

cànic en el vital: la vida exigeix tensió, elasticitat, atenció, emmotllament a les seves coses. El còmic és així la tendència a separar-se del vital, l'excentricitat — de fora de centre — individual que aparta i separa de la vida.

D'aquí que el riure sigui un càstig, encar que lleu — i lleu és la falta! — aplicat per la vida, per la societat, als que tendeixen a separar-se d'ella: el riure és un *gest social*.

Així, la disfressa és còmica perquè és el domini del cos — el vital — pel vestit — el mecànic. És el mecànic dominant el vital. El distret és còmic perquè fia la seva idea fixa a la realitat sense corbar-la, sense adaptar-la a ella. La caricatura és una posició humana petrificada, mecanitzada, feta cosa inerta. És l'home convertit en cosa: d'aquí la comicitat dels clowns. No és còmica la moda actual i ni el passat de moda perquè hi ha una certa *lògica de la imaginació* que la fa un tot amb la persona. Per aquesta *lògica* és més natural un vestit de moda que un enorme nas vermell, p. ex., que porta la idea de quelcom artificial, rígid, sobreposat a la natura. De la mateixa manera és còmic per l'espectador el legalisme i el formulisme: és l'automatisme que converteix els individus en màquines.

Com el vestit al cos, el cos sotmet i petrifica l'esperit — la llibertat. — Així és còmic cridar l'atenció de coses — necessitats, per exemple — corporals en assumptes espirituals: un orador que estornuda, l'esverat... És la forma que oprimeix el fons, la lletra que domina l'esperit.

Aquestes idees estan incloses en una certa concepció filosòfica total i seria precís determinar les seves arrels últimes per depurar-ne alguna d'elles. De totes maneres no serà difícil oposar-hi algunes dificultats.

En primer lloc, la dificultat fundamental, la confusió del problema psicològic i el problema objectiu i la del riure amb la percepció del còmic persisteix. Ja el títol del suggestiu llibre ho indica.

A més, per definir clarament el valor còmic, hi hauria necessitat de separar-lo clarament d'altres valors concomitants — el risible, el ridícol, l'enginyós... — que poden contribuir a pertorbar la clara noció d'allò que el còmic és.

La *humanitat exclusiva* serà potser caràcter d'alguna de les varietats concomitants indicades — el risible p. ex., — però és molt difícil excloure la comicitat de tota cosa no humana. No sols el simi és còmic per assemblar-se a l'home, sinó que moltes vegades l'home resulta còmic per assemblar-se al simi. ¡És que l'home s'ha mecanitzat, s'ha desespiritualitzat es dirà! Però així pot resultar de la mateixa concepció bergsoniana que no sols és l'humà inscrivint-se en les coses, el còmic, sinó les *coses* inscrivint-se en lo humà. Es necessita humanitat i *coses*, és a dir, dues sèries de valors i la *confusió de les dues sèries* la inscripció dels valors de la una en l'altra és específicament el còmic. Fent aquesta afirmació més general i prescindint d'aquestes dues sèries concretes, tindriem una altra teoria que s'ha proposat també en efecte, amb una major puresa ja de punt de partida. El còmic en general seria la inscripció dels valors d'una sèrie en una altra sèrie valoral: confusió objectiva de valors... Però deixem-ho per ara, que ja ho diu Bergson.

La *falta d'emoció i d'interès* serà potser, encara que no és segur, una condició del riure, però no de la percepció del còmic ni menys de la comicitat de l'objecte. Si no, què és aquest no poder-se aguantar el riure en moments solemnes i greus, davant de la percepció de quelcom que el provoca? aquesta lluita violenta per a mantenir la serietat que els moments imposen: el noi a classe, el devot a missa, a l'enterrament d'una persona estimada...?

I suposant que l'emoció no deixi riure — com és el normal, — la percepció del còmic persisteix i persisteix el còmic fins no percebent-lo; és independent d'aquesta percepció i de l'estat del subjecte percipient. Un clown serà còmic — si realment ho és — encara que a l'espectador se li hagi mort el pare i no pugui riure i encara que algú no li trobi, és a dir, no percebi aquesta valor.

DEL CONCEPTE DEL CÒMIC

Per això és possible discutir sobre aquest tema i fins fer trobar el còmic on no s'havia vist. Per això també és possible educar el gust, és a dir, afinar la facultat perceptiva d'aquesta valor.

El còmic és realment un *fenomen social*. Però el mateix els passa al trist i al tràgic... i a la bellesa... i a tots els objectes de cultura en general... i fins al de no cultura, i al mateix home. En definitiva l'home no és més que un *fenomen social*. I és que en això, com en tot, es confon el riure amb el còmic. Al riure sembla que en efecte li és favorable l'eco, la complicitat... Però no és l'oposició del social i el no social que es tracta aquí. L'home no social no és més que una abstracció, una idea de l'home i, per tant, reunint totes les qualitats humanes fins el riure. El que dificulta el riure és la solitud, l'isolament, però l'isolament de l'home no social, de l'únic home que en realitat hi ha. I no es pot dir certament el mateix del còmic que és un valor, independent per tant de que el percebi i el rigui un home o divers separats, o junts, o de que no el percebi ni el rigui cap.

Per fi no sempre el còmic és un *càstig social*. Hi ha casos evidents en què no hi ha la més mínima idea de càstig. Per exemple la facècia, el còmic del simi, del clown, etc.

Hem oposat a aquestes teories la dificultat més senzilla i més clara que se'ls podia oposar: la de posar en contacte els seus conceptes amb la realitat directament percebuda. No hi ha criteri d'evidència més clar que la intuïció directa dels objectes.

Si a mi em diuen que tots els empordanesos s'han tret la barretina — poso per exemple, — no tinc, per a saber si és veritat, més que anar a l'Empordà i veure-ho. Si en veig un amb barr.tina, senyal que no era veritat. Si veies una vegada que l'aigua en condicions normals bull a 60°, deduiria evidentment que la llei de l'ebullició de l'aigua no és exacta. Si em diuen que el còmic és el contradictori, el mecànic, etc., etc., no tinc més que agafar coses còmiques, és a dir, intuïcions — en aquest cas exemples — i veure si en efecte ho són. Els hem agafat i, mirant-ho

bé, hem vist que en efecte no ho eren. Hem vist allò que el còmic no és; què és, doncs, el còmic?

Sembla que haguem exhaurit totes les possibilitats i ens donarem per vençuts; i direm, parodiant el personatge de Molière, que és còmic el que té *virtus comica*?...

En les coses científiques quant més hem apretat la realitat i més difícil la solució sembla, és quan en realitat la tenim més a prop: és que hem exclòs tots els camins falsos i sols ens queda un petit caminet, difícil de trobar tal volta, però segur i ferm. Ja sabem molt, per de prompte; ja sabem que tot el que hem dit fins ara, no és el còmic.

No obstant, en totes les teories proposades sembla que hi hagi quelcom de veritat i quelcom de còmic: *contradicció, lògica, absurd, imprevisió, sorpresa, llibertat, inserció del mecànic en el vital*, per una part; *inferioritat, falta d'emoció*, per l'altra, sembla que ofereixen un denominador comú i com una forçositat de que ens porta en un determinat sentit... Però falta quelcom que ens doni la seguretat i precisió desitjades; en realitat falta una cosa essencial en filosofia, la més essencial de les tasques filosòfiques: falta plantejar el problema amb seguretat i precisió. S'ha volgut resoldre el problema sense plantejar-lo clarament, i d'aquí les lamentables confusions comeses. Del plantejament d'un problema en filosofia, en depèn la seva encertada solució...

Ara bé; totes les coses i el món tot *són, existeixen*; però, a més d'*ésser* i d'*existir, valen*, tenen un *sentit*, una *finalitat*. Una taula és negra, groga, gran, petita, de fusta, de ferro, de tal consistència física i de tal composició química, consta d'una sèrie de sensacions i de percepcions, és o no és percebuda...; però *l'ésser taula* no para aquí: a més de tot això, la taula és un moble *útil* per a menjar, per a escriure... té *una utilitat, un valor*, una finalitat; és bona o dolenta, millor o pitjor... Un home és un conjunt de sensacions, sentiments, idees, judicis, volicions...; és una indi-

vidualitat biològica, un compost químic, un objecte físic; però, a més de tot això, l'home és elegant o inelegant, noble o innoble, bo o dolent...; té una sèrie de valors que li donen *sentit*. I així *l'home en general* i així *les coses en general* i així el món tot.

Tenim, doncs, un món de fets — objectius i subjectius — i una sèrie de ciències que els estudien. Però tenim, a més, un món *ideal*, de *valors*, de *sentits* i finalitats, independent de les qualitats reals dels objectes que els tenen i fins de la realitat dels objectes. El valor dels objectes no depèn en efecte de les seves qualitats sensibles: el blanc, el negre, el dur, el suau... no tenen *per si* cap valor; ans al contrari, són els *objectes* que tenen aquestes qualitats, i els valors a més. I hi ha objectes que *valen* i que fins tenen un valor suprem i no existeixen, no *són*: la felicitat suprema, la suprema justícia..., no existeixen, no són fets. Però són, en canvi, valors màxims. Ens trobem, doncs, amb dos mons independents i devem, per tant, estudiar-los amb independència.

Ara bé; entre aquest món infinit de valors n'hi ha uns que en diem valors estètics i entre els valors estètics es troba el valor del còmic. No té, doncs, res que veure el seu estudi amb el del problema del riure: el riure és un *fet*, el còmic és un *dret* i quines són les condicions perquè un objecte tingui el *dret* a dir-se còmic? És una pregunta anàloga a aquesta: quines condicions necessita un objecte per a ésser veritat?... Són condicions objectives. L'objecte podrà o no tenir-les, però en quant les té té el *dret* de que li reconeguem; i, en efecte, un objecte còmic — un objecte bo, un objecte dolent... — ens exigeix, valent-se d'aquest *dret*, que li diguem que no és. Tant si ric com si no ric, com si el veig com si no el veig, l'objecte és còmic i les condicions perquè es pugui dir tal, estan en l'objecte i no en lloc més. No en l'objecte físic — és clar, — no en les coses, sinó en l'objecte ideal, en el valor, en el *sentit* de les coses. Entre els mil sentits o valors d'una cosa, quin serà el *sentit* o *valor* còmic? quines seran les condicions ideals objectives perquè un objecte es pugui — i *degui* — dir còmic? Una vegada més: què és el còmic?

Serà en efecte, com hem indicat, una confusió de valors, la inscripció d'una sèrie valoral en una altra sèrie valoral? Es tindria *una mica de raó* quan es deia que era l'absurd, el contradictori, etc., etc.? No ho sé ni em proposo resoldre-ho. He fet quelcom de molt més interessant que resoldre un problema. Hi hem pensat una estona. Hem exercitat una vegada més la gràcia divina del pensar. Donem-nos per contents.

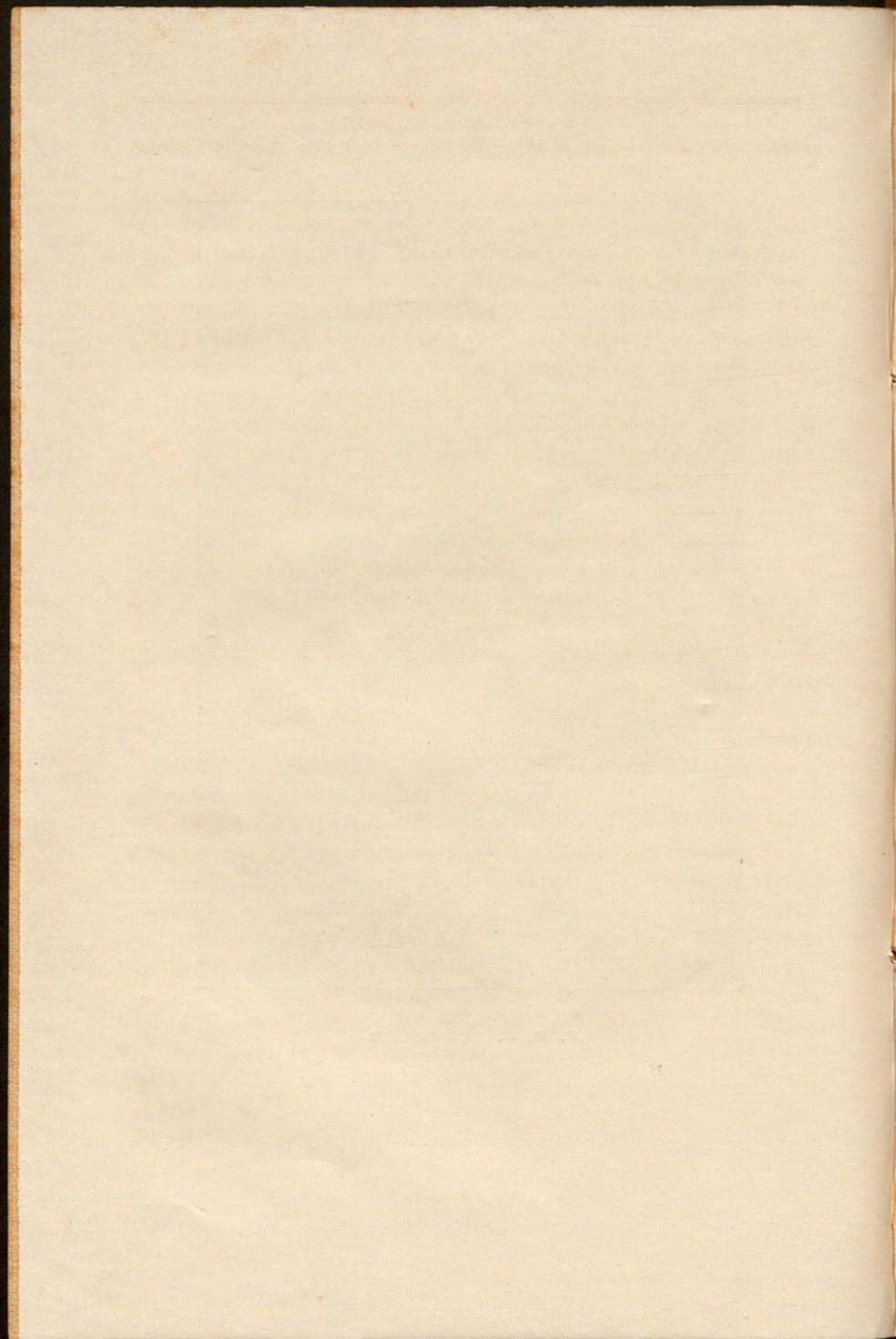
PERE GUIRAO

F. C. S. SCHILLER

La vida de l'home eminent, a l'obra del qual anem a dedicar algunes pàgines, no és pas abundant en esdeveniments de transcendència sorollosa. Les dates importants d'ella corresponen simplement a promocions acadèmiques o a publicació de llibres. «No hi ha certament massa coses a dir respecte a mi personalment», ens escrivia fa poc, en demanar-li nosaltres algunes dades biogràfiques. La seva vida ha estat principalment dedicada a l'ensenyança de la Filosofia, essent actualment professor al «Corpus Christi College» de la Universitat d'Oxford. Abans havia estat Instructor en Filosofia a la Universitat Cornell de Nova York (1893-97) i professor-ajudant (1897-1903) a l'esmentat Col·legi del Corpus Christi d'Oxford. Les seves publicacions més importants són *Els Enigmes de l'Esfnx* (1891, 2.ª edició 1894, 3.ª edició bastant modificada 1910); *Els Axiomes com a Postulats* en la col·lecció d'assaigs editada pel professor Sturt, titulada *Idealisme Personal; Humanisme*

F. C. S. SCHILLER

(1903, 2.ª edició augmentada, 1912); *Estudis sobre Humanisme* (1907, 2.ª edició 1912); *Plató o Protàgoras?* (1908); *Lògica Formal* (1912) i un gran nombre d'articles publicats en diverses revistes filosòfiques i d'altres ordres.

La vida, doncs, del filòsof de l'acció, el més radical probablement de tots els filòsofs activistes, és una vida de pura investigació, una vida de pur teoritzant.

O, paradoxal! Paradoxal, tal volta, però, només aparent. Car el filòsof de l'acció és en el fons del fons també un teoritzant, i fins gosariem a dir un pur contemplador. I això, que hom pot veure-ho en qualsevol pragmatista, en James mateix, és més fàcilment observable encara en Schiller. Car la contribució més interessant de Schiller al pragmatisme és com veurem més endavant haver-lo completat, alliberant-lo de contradiccions i fent que cap residu de realitat ni de pensament restés fora d'aquella «mesura de la ciència per l'acció» base del pragmatisme. Ara, completar un sistema, alliberar-lo de contradiccions, són en la intimitat del pensament del filòsof, motius d'ordre purament teòric, delicioses voluptuositats absolutament inútils i absolutament ocioses. La nostra posició teòrica no ens permet valer-nos d'aquest argument, però estem segurs que en mans de l'adversari que pogués fer-ho, una invitació cordial a pensar quins motius pràctics han conduït el pensador anglès a portar fins a les darreres conseqüències la posició pragmatista, constituiria un argument *ad hominem* finíssim i terrible, al qual dubtem que pogués respondre.

I anàlogament, hom podria atacar el valor pràctic final d'aquest sistema. Un signe que aquest valor pràctic del sistema és quelcom ben discutible, és el contacte (del qual son autor és, altrament, perfectament conscient) que sovint hom troba entre la posició filosòfica de Schiller i la de Hegel. I la filosofia de Hegel, no és pas, certament, el tipus d'una filosofia de valor pràctic.

Ni que motius d'ordre pràctic suscitin aquesta filosofia en l'esperit de son autor, ni que un cop terminada tingui un valor pràctic, són, doncs, coses indiscutibles, ans bé, molt dubtoses. La filosofia

de James suportaria millor una crítica a base dels arguments esmentats. Tota ella està més a prop del pla de la pràctica. Però sembla com si en passar a Europa s'hagin infiltrat en el si del pragmatisme, les preocupacions teòriques, el sentit teòric que domina la clàssica tradició filosòfica.

En la filosofia, una invasió de pragmatisme d'importació americana, penetrà fa vint anys sorollosament a Europa. *Ils auront beau mener leur bruit. — Je leur rappelle doucement. — Mille choses délicieuses.* — Un moment semblà com si tot allò que en la Filosofia té un sentit clàssic hagués de travessar una profunda crisi. Però immediatament una veu de sirena recordava dolçament les mil coses delicioses que una especulació de dos mil cinc cents anys havia creat. I en el mateix pragmatisme comença a infiltrar-s'hi un íntim sentit especulatiu dissimulat a penes per un habillament tot exterior de valors pràctics. Schiller és un home representatiu d'aquesta evolució, i el que millor representa potser el triomf íntim d'Europa darrera de les apariències de filosofia pràctica.

L'obra de Schiller té en sos començos un caràcter sumament especulatiu i sistemàtic, que es modifica posteriorment. L'obra *Els Enigmes de l'Esfinx*, gairebé del tot estranya a l'evolució posterior, constitueix un sistema filosòfic, en conjunt a part de la posició humanista que després serà desenrotllada. Comença aquesta obra amb una exposició de les fases de l'excepticisme filosòfic. Primerament hom examina l'agnosticisme, com a tesi filosòfica que afirma que hi ha un límit del nostre coneixement que no podem depassar. Examina dos tipus d'agnosticisme: el de Kant i el de Spencer. Una crítica severa d'aquesta posició demostra que ella és impossible de sostenir a menys que s'afirmi no que el coneixement té un límit, no que hi ha quelcom d'incognoscible, sinó que el coneixement és en la seva base irracional, que res no és cognoscible. Heu-nos aquí en ple escepticisme. Però l'escepticisme porta a una conseqüència fatal, ço és, el pessimisme. Schiller insisteix

molt sobre la gravetat d'aquesta conclusió. Cal, doncs, intentar una reconstrucció. Schiller la fa prenent com a fonament les bases metafísiques de la teoria de l'evolució. Hi ha un procés real en el món, afirma, en una determinada direcció. Partint d'aquest fet arriba Schiller a la conclusió que existeix una evolució en el món en la qual distingeix tres períodes: un període precòsmic, on no és el temps *encara*, i on existeixen ja els *esperits*, i el *bé* i el *mal*. Schiller tracta de coordinar aquesta concepció amb les tradicions bíbliques. — Els esperits *són* sense interacció dels uns sobre els altres, i sense devenir per tal com el temps no existeix *encara*; un període còsmic en el qual el temps és, i on els éssers evolucionen en el sentit del període final, postcòsmic; aquest en el qual *ja* no és el temps es caracteritza per una *harmonia* absoluta dels esperits. En ell els esperits són conscients però no autoconscients, en el sentit de diferenciar en els mateixos allò que són actualment, d'allò que eren. L'evolució, doncs, té un sentit cap a l'harmonia. Això permet evitar l'escepticisme el mateix que el pessimisme donant una solució al problema del coneixement, i un contingut a l'Ètica.

Aquesta conclusió sembla la d'un dogmatisme qualsevol i en aquest sentit hom diria que no té relació amb la obra posterior del nostre filòsof. En aquesta obra Schiller sembla haver-se posat davant d'un problema i haver-lo resolt dogmàticament amb un sistema de filosofia nou en alguns aspectes, però, en essència i en propòsit idèntic als innombrables sistemes de filosofia que hom va trobant en la història. Schiller mateix en estudiar la seva obra en el pròleg a l'edició de 1910 la declara *out of date* per la filosofia i pel filòsof mateix que l'escrivia vint anys abans. Però hi ha un aspecte en el qual la obra posterior pot trobar-hi un punt de contacte. I és el caràcter no categòric sinó hipotètic amb què hom fa totes les afirmacions, on s'apoya el sistema. La concepció desenrotllada no constitueix una veritat irrecusable. Hom pot arribar certament a una cadena de necessitat lògica, però aquesta cadena va precedida d'un *si* condicional, que la fa tota hipotètica. «Hom

pot demostrar què és la veritat, *si la veritat és*; però hom no pot demostrar que la veritat *és*. (*Riddles of the Sphinx*, pàg. 435.) Aleshores si el raciócini fonamental no ens mostra què és la veritat si no en la forma d'un judici hipotètic que diu: Si la veritat és, és *x*, què ens fa afirmar que la veritat *és*? Una necessitat *humana* de no lliurar-nos al pessimisme.

Ens cal que les coses no posseixin aquesta íntima perversitat que els atribueix el pessimisme i per això ens cal triar la millor alternativa que és la fe en la veritat; car ja sabem que el pas de l'agnosticisme al pessimisme es fatal.

El filòsof clàssic pensarà tal volta que aquesta íntima necessitat nostra no altera la valor del nostre coneixement de les coses. Però és ella sola la que pot decidir en aquesta alternativa i ella és prou important i el dubte és prou funest per nosaltres perquè calgui acceptar la solució optimista. Heu's aquí la primera manifestació del mètode Humanista que aquesta obra ja assenyala. L'aparició i la influència del pragmatisme, cada vegada més intenses, modifiquen profundament la posició de Schiller. En articles publicats en diverses revistes i sobretot en l'assaig *Els Axiomes com a postulats*, publicat en el llibre de Sturt *L'Idealisme Personal* es manifesta un pragmatista radical. James, que feia la recensió del llibre en la revista *Mind*, fa observar el radicalisme amb què Schiller mantén una tesi pragmatista, que ell no comparteix del tot per excessiva. La proposició que Schiller sosté en aquesta obra és que l'axioma no té cap valor objectiu misteriós, sinó que no es altra cosa que un postulat de valor purament humà al qual donem la nostra adhesió per raons pràctiques. D'aquí ve que tota la nostra ciència tingui un valor purament humà i que el postulat de l'antropomorfisme que la ciència rebutja sigui un postulat justificat i realitzat per la ciència mateixa. La funció de la ciència és en el fons *humanitzar* el món i el seu mètode *l'antropomòrfic*.

Una gran part de l'obra de Schiller està publicada en forma d'articles de Revistes. Dues magnífiques col·leccions d'ells són

els dos llibres: *Humanisme* i *Estudis sobre Humanisme*. Els articles de Schiller són veritablement models del gènere. Clars, precisos, meravellosament estructurats i d'un estil transparent i sovint deliciosament irònic. Aquests articles es refereixen, en general, a temes d'actualitat suggerits per la publicació d'un llibre, la discussió d'un tema en una societat de filosofia, comentaris sobre èpoques històriques o filòsofs particulars relacionats amb els estudis pragmatistes, i sobretot a aplicacions del mètode humanista a dominis particulars de la ciència o de la realitat. Alguns d'aquests articles estan escrits en forma de diàlegs d'una gran valor literària, entre personatges de la Història, de la Filosofia, de la Mitologia grega, etc. *El coneixement mútu*, publicat en *Humanisme*, *Els Papyri de Philonous* de *Estudis sobre Humanisme* i un de recentment publicat en *Mind* titulat *L'Apologia de Cassandra* són admirables exemples de serietat i alhora d'habilitat i de gràcia en la exposició i defensa de les tesis pragmatistes.

Sovint la tesi schilleriana és exposada negativament per via d'una crítica d'alguna posició contrària. Això fa que en les esmentades col·leccions d'assajos abundin els temes de caràcter històric o polèmic contra un autor determinat. En aquests sentits hom troba en aquestes obres, estudis sobre Protàgoras, Plató (1), Aristòtil (2), Hegel (3), Lotze (4), els contemporanis Bradley (5), Mc. Taggart (6), etc.

Altres articles hi ha en aquesta col·lecció notables com a

(1) De Plató a Protàgoras (en *Estudis sobre Humanisme*), reprès en el llibre: *Plato o Protagoras?* (1903).

(2) Activitat i Substància (estudi sobre el concepte de *ενεργειακινεσις*) en *Humanisme*.

(3) La construcció de la Realitat (en *Estudis sobre Humanisme*).

(4) El monisme de Lotze (*Humanisme*).

(5) «Salvant les apariències»: títol deliciós si hom recorda que el llibre de Bradley es titula «Apariència i Realitat» i la tesi d'aquest autor està en mostrar com la multiplicitat és una apariència perquè porta a contradiccions i que per això cal atribuir la realitat a quelcom de més profund que no és múltiple sinó u. Schiller contra aquesta tesi «salva les apariències». «*La Veritat i Mr. Bradley*», (aquests dos assajos són publicats respectivament en «*Humanisme*» i en «*Estudis*»).

(6) La Metafísica del procés temporal (en *Humanisme*).

fonamentació de la tesi humanista. Citem-ne alguns: *Les Bases Ètiques de la Metafísica*, destinat a remarcar el caràcter pràctic d'allò a què atribuïm la realitat; *Coneixement inútil*, on se prova que tot coneixement està immediatament relacionat en la vida pràctica; *Infal·libilitat i Tolerància* on s'afirma que el pragmatista que no creu en l'existència d'una veritat absoluta, és un home tolerant, mentre que l'intel·lectualista dogmàtic que es creu en possessió de la veritat es caracteritza per la seva intolerància; *Llibertat i Responsabilitat*, on es manté la tesi que res ho prova que el determinisme sigui cert absolutament; la primera mostra de llibertat és afirmar-la, car som lliures de creure en la nostra llibertat. Tots aquests assaigs són del llibre *Humanisme*.

En *Estudis sobre Humanisme* hi ha alguns assaigs notabilíssims que és impossible extractar. Citem: *La definició del Pragmatisme i la de l'Humanisme* on és afirmat que l'Humanisme és una extensió del Pragmatisme i aquest és una aplicació d'aquell mètode més general al camp de la Epistemologia; *De Plató a Protàgoras* la conclusió del qual és la tan coneguda invitació de Schiller: Tornem a Plató pero de Plató a Protàgoras, l'autor de la frase que amb el «coneix-te tu mateix» és la més profunda contribució de la filosofia grega a la teoria del coneixement: l'home és la mesura de les coses; *La Relació de la Lògica a la Psicologia*, on l'autor es manifesta francament psicologista; *La Ambigüetat de la Veritat* contra l'afirmació dels intel·lectualistes que una cosa és la veritat i un altra cosa és la creença de posseir-la, assaig que acaba invitant a aquests: 1) a evaluar una creència a la possessió de la veritat que no sigui amb referència a propòsits del que afirma tenir-la; 2) a distingir entre la creença en posseir la veritat o la veritat mateixa; *La Construcció de la Realitat*, assaig admirable sobre la relació de l'humanisme amb Hegel; la realitat és pensament però no el pensament deshumanitzat de Hegel sinó el pensament del pensador real amb les seves emocions o els seus propòsits; la distinció entre la realitat i la construcció de la realitat que fa el coneixement com la distinció entre el descobriment i l'invent té valor

purament pràctic i la seva verificació depèn de que tota veritat descoberta pot ésser avant-datada.

Un altre llibre important és el titulat *Lògica Formal*. És una crítica metòdica i sistemàtica d'aquella ciència. El centre de la crítica està en que no pot aplicar-se al pensament real que segueix lleis completament distintes de les de la *Lògica Formal*. Ja la mateixa divisió en teoria del Concepte, del Judici i del Raciocini enclou veritables absurditats, car el terme no significa res sinó en el judici, i el raciocini és una tria de certes formes d'indiferència completament arbitrària. Així havent jutjat que l'aire és calent hom pot concloure que «val més quedar-se a casa» o que els «raïms maduraran més aviat», o qualsevol altra cosa, però per la *Lògica Formal* tots aquests judicis són com si no existissin i l'única cosa que conclou és la neciesa que algunes coses calentes són aire (pàg. 13). A partir d'aquí, l'autor critica despiadadament una a una totes les teories de la lògica formal, i a la fi afirma que la *Lògica formal* pot tenir encara lloc en els quadres d'estudis de les Universitats sinó com una ciència, ni com un exercici mental, almenys com un joc tant important com el bridge o el bacarrat, i demés, afegeix irònicament, no és del tot inútil, car en algun moment dels darrers dos mil anys ha arribat per casualitat a trobar alguna veritat important per la teoria del pensament real (pàg. 389).

Aquests són els trets més importants de l'obra del nostre filòsof. Dues paraules ara sobre la significació de l'humanisme de Schiller dintre del pragmatisme. El pragmatisme tal com era exposat per James inseriava la seva crítica en les formes superiors del coneixement. Segons ell, existeix una realitat en la qual l'esperit es situa reaccionant sobre d'ella. Una de les formes d'aquesta reacció és el coneixement, el valor del qual és mesurat per l'èxit de la reacció esmentada. (Això ha permès a certs nous realistes considerar James com un dels teòrics de llur escola car *abans* del coneixement hi ha ja una realitat) (1).

(1) Vide: Perry: *Present Philosophical Tendencies*.

L'obra de Schiller consisteix en completar aquesta posició sostenint que essent tota la realitat, realitat coneguda, essent el coneixement mesurat per l'acció, la realitat és tota mesurada per l'acció, en definitiva creada pel pensament segons les seves necessitats pràctiques. D'aquí que en l'assaig esmentat abans, hom tracti de cercar les bases ètiques de la metafísica i no com es preocupen sovint els autors, les bases metafísiques de l'Ètica. Aquest complement que Schiller fa de la teoria metafísica de James, el fa igualment de la seva teoria del coneixement. Car en James en certs assaigs (singularment en *Will to Believe*), hom sembla trobar-hi la defensa d'un dret a triar la hipòtesi pràctica en la comparança entre dues hipòtesis. Això vol dir que hi ha certes hipòtesis purament teòriques. Doncs bé, per Schiller tota hipòtesi està motivada i mesurada en l'activitat pràctica i els fins del subjecte que la pensa. No hi ha, doncs, coneixement inútil (τ) i la veritat no és res més que un valor determinat pels fins individuals o socials.

Aquests són els trets fonamentals de l'obra d'aquest filòsof, el més interessant i el més sistemàtic, creiem, del pragmatisme.

J. CREXELLS I VALLHONRAT

(1) Vide, Useless Knowledge (Humanisme).

OBSERVACIONS ESCOLARS SOBRE EL CLIMA DE BARCELONA ⁽¹⁾

Pressió atmosfèrica. — Durant el decenni de 1901 a 1910 la pressió atmosfèrica mitjana de Barcelona fou de 759'01 mm., és a dir, gairebé un mm. inferior a la pressió normal de 760 mm.

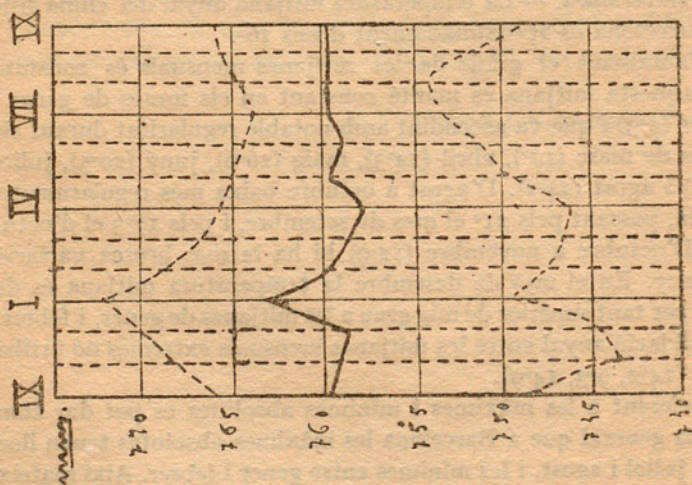
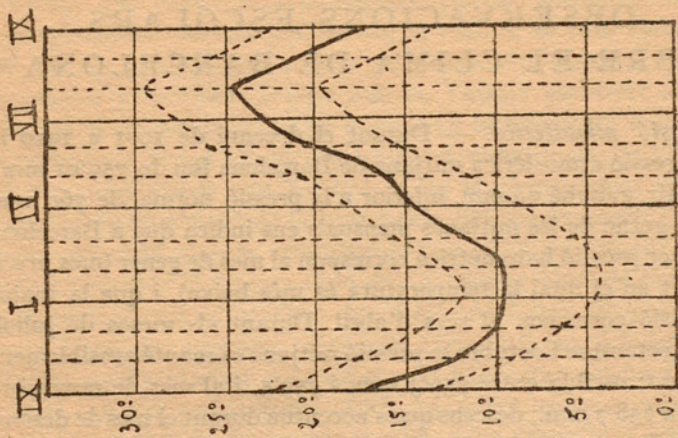
El gràfic de les mitjanes mensuals ens indica que a Barcelona la major pressió baromètrica correspon al mes de gener (mes precisament en el qual la temperatura és més baixa), i que la major depressió correspon al mes d'abril. Durant els mesos de juliol, agost, setembre i octubre la pressió mitjana es manté sensiblement constant; oscil·la entre 759'3 mm. i 759'5, i al mes de novembre baixa a 758'7 mm.; descens que s'accentua durant el mes de desembre (758).

Temperatura. — La temperatura mitjana anyal del clima físic de Barcelona és aproximadament d'uns 16°.

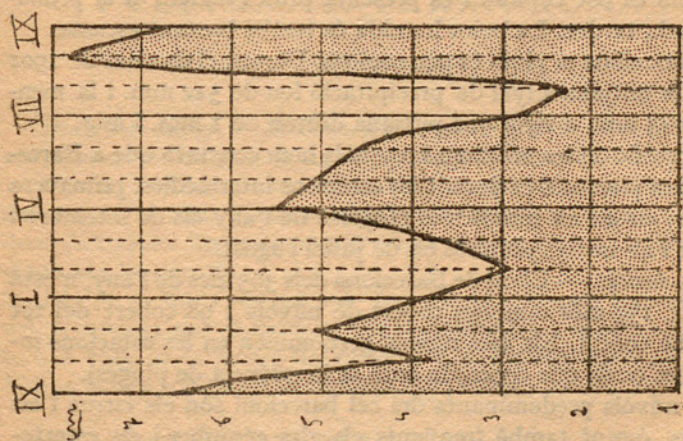
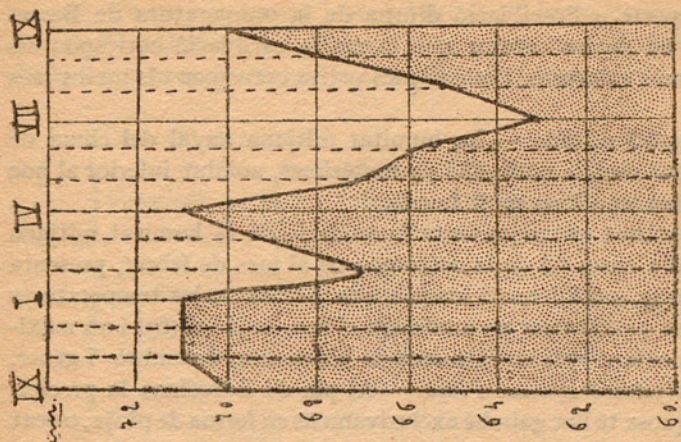
Examinant el gràfic de les mitjanes mensuals és constata que aquesta mitjana es manté constant en els mesos de gener i febrer (9°3) i que va ascendint amb notable regularitat durant els mesos de març (12°), abril (14°3), maig (16°6), juny (20°5), juliol (23°4) i agost (24°2). D'agost a octubre baixa més regularment i ràpida, passant pels 21° el mes de setembre, i pels 17°3 el d'octubre. D'octubre a novembre (12°9) hi ha la més brusca variació de l'any. En el mes de desembre la temperatura mitjana és de 10°, i per tant superior de mig grau a les mitjanes de gener, i febrer. L'oscil·lació anyal entre les mitjanes mensuals extremes no arriba a 15° (24°2, 9°3, 14°9).

Referent a les màximes i mínimes absolutes es pot dar com a regla general que a Barcelona les màximes absolutes tenen lloc entre juliol i agost, i les mínimes entre gener i febrer. Així mateix

(1) Treball de les alumnes de l'Escola de Bibliotecàries.

EL CLIMA DE BARCELONA

es pot dir que el promedi de les mínimes observades és aproximadament d'uns 2º sota zero.

Respecte a l'oscil·lació diürna de la temperatura de Barcelona, s'ha de fer constar que la major oscil·lació correspon als mesos más calorosos, i que la més petita correspon als mesos més freds.

Humitat relativa. — La humitat mitjana anyal del clima de Barcelona oscil·la entre 68 i 73 centèsimes, nombre inferior al que determina un clima molt humit.

La gràfica que representa la variació de la humitat mitjana mensual a excepció de la corresponent al mes de febrer, presenta una marxa sensiblement inversa a la gràfica de les temperatures mitjanes, passant per un mínimum al mes de juliol (63) i un màxim constant (71) en els mesos de novembre, desembre i gener.

Precipitació aquosa. Pluja. — Al pla de Barcelona la precipitació aquosa té lloc gairebé exclusivament en forma de pluja, essent molt rars els dies que neva i escassos els que pedrega. La rosada matutina és poc copiosa i es presenta principalment a la primavera i a la tardor. La boira humida és també bastant escassa.

A Barcelona la pluja és poc copiosa. Durant el decenni de 1901 a 1910 la mitjana anyal de precipitació fou de 542 mm. i la mensual de 45 mm. o sigui una mitjana diürna de 1 mm. i mig.

Pel gràfic de les mitjanes mensuals hom constata que a Barcelona quan plou més és durant les estacions intermèdies: primavera i tardor; essent els mesos més plujosos de l'any els de setembre i octubre i els menys plujosos els de juliol i agost.

Nuvolositat. — El cel de Barcelona dels 365 dies de l'any, n'està 108 clar, 159 més o menys cobert de núvols i 98 cobert del tot o gairebé cobert. Els dies núvols predominen en les estacions intermèdies (cosa que concorda amb la freqüència de pluges).

Els núvols predominants del cel barceloní són els cirrus i els cúmulus, éssent també freqüents els alts cúmulus i els estrato-cúmulus. Els dies esplèndids de l'hivern solen creuar l'espai amb moviment lent petites masses dels núvols dits ci-cúmulus lenticulars.

Vents. — A Barcelona la major regularitat de la direcció dels vents s'observa a la primavera i a l'estiu, principalment a la primavera. Durant la tardor i bona part de l'hivern predomina el vent de l'E. Al principi de l'hivern solen començar també els vents del N. i a la seva fi s'inicia ja el règim primaveral.

Vents	{	Direcció dominant.....	del SE. al SO.	
		Velocitat mitjana	{ diürna, km. dia....	250
	{ diürna, km. hora ..		11	
	Nombre de dies de vent	{	(en metres per segon.	
calma ...			175	} promedi anyal
fluix.			137	
fort			39	
dur.....	14			

POLÍTICA INTERNACIONAL

NOTICIARI

Dia 26 de febrer. — El Consell dels 10 escolta les reivindicacions armenianes. A Weimar es legisla la reorganització de l'exèrcit.

Dia 27. — Clemenceau reprèn son lloc de president de la Conferència de la Pau. Fixen les Cambres franceses la indemnització de desmobilització. Els miners anglesos havent escoltat a Lloyd George d'hereixen la vaga llur.

Dia 28. — Klotz, ministre de finances, acorda amb les comissions del pressupost del Parlament francès (diputats i senadors) pendre com a base de la futura llei d'Hisenda la indemnització alemanya. Wilson aclara son projecte de Lliga de Nacions.

Dia 1 de març. — El Comitè dels 10 s'ocupa de les clàusules militars del nou armistici. Orlando exposa al Parlament italià els desiderata nacionals.

Dia 2. — Lodge, senador americà, ataca dins el Parlament nacional el projecte de Lliga de Nacions. Crisi ministerial a Dinamarca engendrada per dissentiments en l'afer del Schleswig.

Dia 3. — Retorn a Berlín de les tropes colonials alemanyes.

Dia 4. — Vaga general a Berlín. Lluita entre polonesos i ucraïnians.

Dia 5. — Wilson s'embarca de retorn vers Europa. Inaugura ses sessions la Cambra popular austríaca.

Dia 6. — Arranjament provisorio del conflicte germano-polonès. Llei socialitzant les mines a Alemanya.

Dia 7. — Dissensió que fa suspendre els treballs de la Comissió d'armistici per negar-se Alemanya a remetre la flota.

Dia 8. — Moviment espartaquista violentament reprimat a Berlín.

Dia 9. — Conferència dels diplomàtics aliats amb Paderewski a Posen. El govern alemany domina la situació.

Dia 10. — Anglaterra es declara oficialment disposada a negociar amb França per a la construcció del túnel de la Mànega.

Dia 11. — Vista del procés Cavallini a Roma.

Dia 12. — Violenta repressió a Berlín dels disturbis espartaquistes. Jonnart és nomenat governador d'Alsàcia-Lorena.

Dia 13. — Desembarcament a Brest del president Wilson. El Consell dels aliats acorda la revisió del tractat de 1839 referent a la situació política militar de Bèlgica.

Dia 14. — Wilson arriba a París. Admissió de les reivindicacions femenines com a temes a tractar en la conferència de la pau. Condemnació a mort de Cottin, l'agressor de Clemenceau. Weimar vota una vasta llei de socialització.

«L'Europa és remoguda fins a les més internes entranyes, perquè ella sent que els estadistes no hi veieren clar, però els pobles, sí que hi veieren clar. Els qui sofreixen són els vidents. No més els agreujats estimen com és desitjable tenir dret a una perfecta justícia... Penseu en això, amics meus: La visió del que és necessari per a emprendre les grans reformes, rara volta fou acordada als qui dominen les nacions.

»Desitjo ara formular aquest solemne avís. No pas com una amenaça, que les forces naturals no amenacen, avisen. Les grans onades del món no prevenen, munten i desapareixen, submergint el que s'interposi en llur camí. Hem desvetllat l'ànima del món i ens cal

satisfer-la. No penséssiu pas que el malestar de les poblacions europees fos degut exclusivament a malanança i endarreriment econòmic. L'origen del mal és més profund. Els pobles han vist que llurs governs eren incapaços de defensar-los contra la intïga o la invasió i que cap ministeri modern no té el valor de previsió ni el de prudència.

»Fondament em compregué la tragèdia d'aquests pobles desgraciats. No res tan tràgic com aquesta esperança que no pot ésser plenament realitzada, i jo he vingut a tenir consciència que darrera aquest drama glatia una obligació, un deure per tot home vivent, de posar en joc tot son esforç, perquè en la mesura del possible, aquella esperança no sia decebuda, ja que si després l'agonia d'aquesta suor de sang els homes no poden encara arribar a senyoria d'ells mateixos i fer entrar en curs regular els afers del món, naufragarem en una era de lluites i batalles al mig de les quals no hi haurà esperança ni mercè. On no hi ha esperança, no pot haver-hi gràcia ¿per què tindríeu pietat d'altri si espereu morir vosaltres mateixos?

»... jo no puc concebre que puguin ésser americans i predicar la doctrina d'un egoisme minuciós, acurat fins els menors detalls. No he trobat cap consell en la crítica llur, cap suggestió constructiva. No més això: No serà perillós per nosaltres venir a socors del món? Tal volta ens serà fatal ajudar-hi... Preneu un americà isolat i sovint veureu un egoista reclòs en sa xarxa d'interessos especials, però si preneu l'americà en massa, estarà dispost a morir per un ideal.

»Jo vaig a retornar de l'altre cantó de l'Oceà amb forces renovellades. No havia oblidat els sentiments del poble americà i m'hi he banyat al rependre-hi contacte. Jo no havia coneguda fins al jorn de mon retorn la joia de la llar, i allí on l'home sent la llar veritablement, de res no li calen explicacions. De res d'Amèrica no em calen, doncs, explicacions, i menys que de tot dels sentiments del poble americà.

»Finalment s'adonen els homes que la sola cosa permanent al món és la cosa justa i que una solució viciosa no pot ésser més que temporal. Quan jo era a Itàlia, un petit grup de ferits italians que s'arrossegaven pel camí, demanaren per a parlar amb mi; jo no imaginava el que me digueren amb una sorprendora simplicitat al presentar-me un document en favor de la Lliga de les Nacions. No en tenien prou de llurs membres adolorits, de llurs ferides, de llurs forces minvades, volien presentar-me encara altres documents. I m'allargaren

una petició perquè estalviés a les generacions futures els sacrificis que ells havien estat obligats a fer. Aquest clam restava en mon esperit, mentre atravessava els carrers de les grans capitals d'Europa voltat dels crits de la multitud en mig de les aclamacions a la Lliga de les Nacions que eixien dels llavis de totes les poblacions.»

Crec que no demanen cap mena de comentari aquestes belles paraules, les cabdals a mon entendre del discurs del president Wilson tingut a Boston, el dia 28 del mes de febrer.

Vora el riu de Babilònia seiem plorant, les nostres arpes havent penjades del brancatge dels salzes. «Recordes encara la cançó antiga? Recordes encara l'antiga música que d'un començament tant elegiac bull i ronca com una calderada posada al foc? De molt temps, de milennis ençà, cou dintre meu, o negre dolor! el temps llepa mes ferides, com el gos les nafres de Job. Mercès, ca! per teu servei, que suavitzta el mal amb sa frescor. Només la mort podria guarir-me i jo, malaurat, soc immortal.»

Mireu on va a parar la musa d'un cínic! Dirieu que aquests mots, que tradueixo son de H. Heine, quant vell, i prostrat fart de *chantage* i lassat de tot cinisme, de la seva butaca de malalt, exilat a París, trobava en les «Melodies hebraïques» sa més alta inspiració? Quin dinamisme misteriós hi ha en la dolor col·lectiva! Quan un hom avorridor de la quincalleria poètica i el romanticisme de portera del Heine arriba a les «Lamentacions hebraïques», quina meravella trobar en el «Jehudaben-Halevy» tan nobles fragments només per ci per llà enterbolits per l'esperit mesquí del baix romanticisme! Com ha d'ésser fort un sentiment que deixa esma per a expressar coses tan profundes, a la ploma avesada a totes les complaences moroses en els *bas-fonds* de la sensibilitat!

Tragèdia com cap altra la d'aquests jueus escampats i perseguits que s'acosten al Consell dels 10, demanant sia autoritzat i sanció legal donada al seu retorn a Palestina. Israel alça per primer cop la testa després de 20 segles de confinació en què les externes dificultats han endurit el poble. Ben certament — ens recorda Chamberlain — no arribarà a 100 vegades que en 1800 anys un jueu o jueva s'hagi casat amb cristià. Per força la puresa racial i dogmàtica, i àdhuc després de les conversions, l'hostilitat hereditària, la instintiva repulsiu de l'ambient havien de conservar, malgrat la llengua diversa

segons l'encontrada, malgrat la dispersió territorial una ànima única i uniforme a la nació jueva; milenis són passats d'ençà del captiveri babilònic, milenis d'ençà de la destrucció de Titus i viu encara en tot jueu, àdhuc quan han arribat al cim de la puixança, un Disraeli, quan ha imposat son pensament al món un Marx, quan han governat les ciutats, conquerit les fulles periodístiques, i sotmès el món del negoci, el sentiment que un dia feia dir al salmista *Si m'oblidés de tu, Jerusalem, s'assegui la meua mà dretas i «a ma gola s'aferra ma llengua, si no prenguéis sempre com a principi de ma letícia, Jerusalem!»*

El desig de la Terra Santa és viu encara en tots els fills del poble maleït; no fos sinó perquè així havia de finir l'exili i després de la immersió perdurable en l'abjecció, en la persecució, en la pena, retornar a la superfície de veure el sol de la llibertat total, ésser en aquesta hora d'emancipació dels pobles, un poble lliure damunt la terra. No l'ànima sense cos, flotant, en perill sempre d'ésser dissolta pels forts imperis, sinó una nació completa, macerada i enfortida pel llarguíssim captiveri, per la milenària dispersió. Aquest és el sentiment comú que en formes varies ha engendrat la correntia sorprenent del sionisme i produït després de propagandes ardents aquelles vastes associacions de colonització on amb un fals caràcter utilitari, o d'assaig comunista, el jueu volia amagar el misticisme messiànic de l'empresa sota el vel d'un negoci imaginari o d'una utopia que mai no recíxia i en les quals s'ajuntaven els homes més diversos. Tal el banquer vienès i el gran comerciant nord-americà, aquell mon professor de Berlin tan subtil de ment i barroc d'expressió, o l'emigrant humilíssim de la Galitzia que cerca son camí vers la riquesa per la amplada de la Pampa.

Aquest és el mal del sionisme, son sentit místic, el fons messiànic que fa oblidar als jueus que Palestina és una terra pobre, i segons hom diu, més aviat superpoblada. Empobrida per anys de desoladora sobirania musulmana, pot tot just mantenir el milió i quart dels seus habitants entre els quals són ja nombre els jueus. I encara n'hi ha pel món onze milions més que no caben en aquella llenca de terra santa i que no obstant l'enyoren com el peregrí misteriós que en l'esmentada lamentació de Heine, parla al jove estudiant del Talmud dient: «Jerusalem la ciutat populosa, és ara un desert, on llops i guilles juguen els llurs jocs infernals. Serps i aus nocturnes nien en els esborancs de la murada, i pastura la camella en els cimals de Sion, on

«un dia s'alçà la fortalesa àurea, testimoniant amb sa grandesa la «pompa del gran rei...; allí on les grisors de runa són tan tristes que «hom migpensaria si ploren i diu que si, que en veritat ploren un «dia, el novè del mes d'abril quant fa anys que foren trencades les «columnes del temple»... Dura l'esperit que dictava al salmista i que inspirà son «Cuzari» a Jehuda-ben Halevy, i que després, després de tan temps i tantes coses tan dissolvents tornava a la musa de Heine la puresa d'una mai vista inspiració. Dura en lord Rotschild quan a 2 de novembre de 1917 es dirigia a Balfour demanant-li una promesa de pau i protecció pels jueus de Palestina. Si tindrà el desig milenari objectiva realització en un regne al Sud de Síria, des de Caifa a Akkala o no la tindrà mai, és cosa que hom no seria gosat dir. Ultra les dificultats econòmico-geogràfiques hi ha les diplomàtiques i per si alguna cosa fes defecte, resta en peu, venint del misteriós Orient incompreensible, una rara veu dels semites de Bohèmia, de Polònia i de Besaràbia demanant privilegis especials polítics dins les comunitats nacionals on són nascuts. És la perduració del *ghetto*, és l'afirmació del *Call* en plena època de llibertat dels pobles quan almenys externament es procura donar a tothom un tracte d'igualtat que sigui base de relació abundosa, de comerç intens entre els homes. Heu's aquí un fet singular que il·lumina el problema i que ens llença novament a dubtar als qui algun cop sentiren l'emoció intensa en escoltar els jueus sefardites. Nosaltres, mediterranis, fills del caos ètnic on tota raça és deglutida i dissolta, sentim davant aquesta afirmació del semita que només amb restar sol s'aconsolarà de l'abjecció i la brutícia i la malaltia, planyerà l'home ari, com deixat de la mà de Déu, sentim com mai, les profundes arrels de l'antisemitisme.

NOTES SOBRE LA REFORMA REVOLUCIONÀRIA D'HONGRIA

La sort del bolxevisme a Europa sembla més aviat precària en els actuals moments i cal apresar-nos a posar un comentari a la república maximalista d'Hongria si volem que l'atrapi encara en vida. Hongria és un dels casos de més difícil comprensió per a l'occidental: ultra l'embrolla de relacions, hi ha el misteri idiomàtic que ens fa

cercar la documentació sobre Hongria, en alemany escrita per homes que per alt tindran l'esforçada comprensió, no el sentiment natural de les coses de què escriuen. Sabem ben poca cosa d'Hongria. Una feudalitat vigorosa resistí l'esforç lliberalitzador del'Àustria alemanya pels anys 50-65. L'*ausgleich* de l'any 60 era la base d'un sistema artíficiós que si donava satisfacció al nacionalisme hongarès, implicava l'opressió de les nacionalitats no magiars, contra les forces sumades de les quals fou precis acudir en algun moment a la solidaritat de tots els partits magiars en un sol govern. Era pels dies que naixia entre nosaltres la solidaritat catalana i algú volgué pendre com a model el ministeri hongarès justament antinacionalista i denunciat com a tal davant Europa pel verb eloqüent de Björnsterne Björson. Mes tot això és història antiga, entre ella i nosaltres hi ha la guerra. Tal volta en l'elaboració, en la prehistòria de la guerra, les *aligues* governants d'Hongria portin una màxima responsabilitat, ja que ningú ignora el pes que feien en la política balcànica i en general en la política exterior de la doble monarquia els polítics magiars, i era ben segur a Budapest i no a Viena on trobaven ressò els ensomnis del Mitteleuropa. Avui allí on manava una aristocràcia terratinent domina un reformador comunista. El 30 d'octubre esclatava la revolució, el 16 de novembre era proclamada la República, amb un programa liberal-democràtic modelat segons la carta política dels països d'Europa occidental: sufragi universal, llibertats de reunió, d'associació i de premsa, jurat, etc. i amb un programa de política exterior consistent en cercar la intel·ligència amb l'Entente, sens dubte amb el propòsit de defensar's així millor de les exigències dels eslaus i els rumanesos que per natural reacció anirien en la tasca d'afirmació nacional més enllà del prudent i voldrien oprimir els antics opressors. Tal era la tasca que s'imposà la novella república presidida per Carolyi i amb un ministeri que presidia Benikei renovellat dues vegades en pocs mesos de república. Però per sota de totes les transformacions polítiques romania la irregularitat social i el desig insatisfet de terra en els pagesos. Aquest ha estat el ferment de una nova revolució comunista a base de la nacionalització de les grans empreses, de la regulació i obligatorietat del treball i el repartiment de terra. La revolució triomfant, ha succit per una imprevista paradoxa que el comunisme s'ha convertit en l'única defensa eficaç contra els eslovacs, els rumanesos

i els ingoeslaus. Les últimes notícies són que el nou règim trontolla a l'avenç de les legions de Rumania. Però àdhuc si l'assaig maximalista d'Hongria fracassa i ve una reacció burgesa, hom confirmarà l'opinió que la única revolució temible és la revolució agrària i que el triomf passatger de Bela-Kun no és degut a una força revolucionària teòrica considerable, sinó a la perduració d'un règim de propietat feudal prenent el mot no ja en el sentit que té en certs economistes, sinó en sentit rigorós històric d'haver continuat una classe aristocràtica dominant hereditàriament el sol nacional i per aquest mitjà econòmic exercint un poder efectiu damant la comunitat. Revolucionari tant com Bela-Kun és el poder dels rumanesos que el combaten fundat en el repartiment territorial. La relació entre el règim agrari i la sanitat o feblesa dels cossos nacionals, és una de les poques idees clares que suren i perduren en la gran confusió de la guerra i dels esforços per a arribar a la pau.

Escrites aquestes ratlles, al corregir-ne les proves, tenim notícies especials i més detallades de la revolució hongaresa. Procedeixen, cal esmentar-ho, d'un publicista que veu amb simpatia el moviment bolxevic, però a títol de l'únic document d'aquesta índole podem dedicar-hi unes quantes ratlles.

Com a Baviera, i com als centres urbans de Rússia, la socialització més fàcil i per tant més temptadora era la de la propietat immoble. Una disposició general reduí a poques les habitacions de què cada ciutadà pot disposar i instal·là en els locals que així restaven lliures la resta de la població. Amb el pretext especios que calia evitar la corrupció de les classes proletàries pels vicis de les superiors s'evitaren contactes de gents d'educació molt diversa que haurien fet impossible la reforma, per universal incomoditat i en son lloc s'invitava per exemple a tal plutòcrata a allotjar son secretari particular. Semblantment consells en què intervenien les mares de família, dins cada casa o grup de cases, feien més passadora la crisi del vestit, inventariant i redistribuint entre tots les peces de vestir dels més afortunats. Altra solució radical, on se fa sentir al igual que en les mides radicals preses pels Estats Units i a Rússia, la influència del Sufragi femení és la supressió de l'alcohol.

Però el més interessant de la revolució hongaresa és la reforma agrària. La dictadura del proletariat sembla haver posat especial

cura en complir el programa socialista tal i com era formulat; en matèria agrària no es volia doncs una parcelació de la terra, que segons és sabut, crea un sentit intensíssim de la propietat en el pagès, gelosíssim del seu tros i més com més petita n'és la cabuda. S'aspirava a conservar les grans unitats de cultiu, les finques models generalment de caràcter latifundiari explotables per associacions lliures de treballadors per una mena de cooperatives de producció que a l'enans asseguressin el caràcter socialista de l'empresa i evitessin la difusió entre els empresaris del conservadurisme dels petits propietaris. Posada la finca en poder de les dites societats cooperatives, es cultiva d'una manera racional, equivalent a la que es seguia sota el règim de propietat privada, assegurada la continuïtat pel fet d'ésser dirigida la producció pels mateixos tècnics que abans, generalment administradors dels propietaris absentistes. Els productes que s'obtenen de la finca així administrada són gravats per una hipoteca equivalent a l'alimentació dels treballadors durant tot el període de la producció. Del sobrant que liquiden i distribueixen comitès agraris locals i comitès centrals de districte regits per un Comirè director que depèn del Ministeri d'Abastiments, es consagra una meitat a la millora de les màquines i labors, l'altra va consagrada als associats, però no en forma que puguin disposar-ne lliurement sinó en forma tal que una part serà invertida en beneficis no individualitzables: es milloraran o establiran l'escola, el metge, l'assistència total, l'assegurança de vida i altres institucions semblants. Àdhuc esperen els projectistes arribar a la disminució en nombre o en intensitat de les jornades de treball. Cal recordar que la direcció dels tècnics, generalment apoderats dels propietaris expropiats, és temperada pel Soviet elegit pels obrers de cada finca.

Si ens hi fixem, ens trobem amb una realització perfecta del marxisme. Per una paradoxa extraordinària i insospitada, la pagesia hongaresa, per l'empleu de gran capital, la seva recent tecnificació, la seva disciplina formidable com que s'ha passat en pocs anys d'un règim feudal a un règim capitalista, ofereix condicions excepcionals perquè sense canvi en el procés de producció, sense més que expropiar els expropiadors arribessin al socialisme. L'esperàvem als grans centres industrials i se'ns produeix a la pagesia. Tot el qual dóna més valor, més interès encara a l'experiment.

M. RAVENTÓS

CURSOS MONOGRÀFICS D'ALTS ESTUDIS
I D'INTERCANVI

LA CONCEPCIÓ CÍCLICA DE L'UNIVERS

«Una superació teòrica de la contradicció de termes entre mecanisme i dinamisme és donada, i potser imposada, per certs concepcions *cíclics* de l'univers fenomenal, que tenint son precedent en la hipòtesi platònica de l'*Any perfecte* i en general en totes les teories occidentals i orientals, antigues i modernes de l'*eternal recomençament*, es tradueix també, dins la ciència moderna en les anomenades lleis de Mendel, en la llei de la constància del medi orgànic, etc.» (Eug. d'Ors).

Formant part de la passada sèrie de cursos monogràfics d'alts estudis i d'intercanvi, que vénen organitzant-se anyalment, donà don Eugeni d'Ors, un curs de tres lliçons sobre la concepció cíclica de l'Univers, l'objecte del qual ve clarament expressat en les seves paraules abans apuntades.

Donem a continuació tot quant podem recordar del que ens digué el Professor en aquelles tres belles i ràpides estones.

I

Des dels primers temps de la història del pensament, es troben en front, es topen per dir-ho així — encara que no s'hagi lliurat entre elles una constant batalla — dues concepcions generals de l'univers. Una és estàtica, mecànica i individualista: diu que l'univers és estable, i el canvi, el moviment, són apariències. El seu postulat — en les formes més pures d'aquesta concepció — és l'equivalència quantitativa entre dos moments successius; les diferències

de matèria i energia són merament subjectives. L'altra és dinàmica o entròpica. Segons ella, el repòs, l'estabilitat, són apariència; l'univers, la ciència, la veritat, són un canvi, un moviment, un fluir. El seu postulat és que en dos moments successius hi ha *entropia* (donant a aquest terme l'ampla generalitat proposada pel mateix autor en treballs anteriors).

És interessant la localització geogràfica que en la història del pensament tenen aquestes dues concepcions, essent preponderant la primera a l'Occident, com ho ha estat a l'Orient la concepció dinàmica. Sembla estar lligada aquesta localització al fet que mentre el saber de l'Orient és religiós i el savi oriental és un sacerdot, a l'Occident des del començ de la ciència grega, el savi és un laic; per la qual cosa, com la concepció oriental del món és eminentment religiosa, dóna preferència al procés dinàmic, lligat a qüestions d'origen i de fi, de creació, destrucció i fins potser redempció d'una caiguda original; i en canvi, una concepció occidental és merament científica; les qüestions d'origen i de fi són curosament eliminades; la ciència, l'univers són individualitzats en una imatge estable.

Aquesta localització geogràfica ha durat fins als temps moderns. Però en la filosofia grega hi ha una excepció: Heràclit. Després de Pitàgoras i abans de Plató, hom queda sorprès en veure un pensament tant oriental, i que sembla isolat en la cultura grega. Els esdeveniments no són fets substancials per a Heràclit, sinó producte d'un *escolament*. L'afirmació seva — de gran transcendència, si bé no arriba a formar escola — està en la frase: «Hom no es banya dues vegades en el mateix riu». El riu canvia constantment, perquè l'aigua canvia de lloc de l'una a l'altra immersió, i per tant també canvien forçosament el fons i els marges, encara que ens semblin els mateixos. El riu és l'univers. Ni un sol home es banya dues vegades en un riu essent aquest igual, ni un sol fet es produeix dues voltes, malgrat que l'home recordi circumstàncies semblants que són com un croquis que il·lusiona la intel·ligència fent-li semblar els fets iguals, com és un croquis format en ella

de certes qualitats o accidents del riu que ens fan dir que és el mateix en dos moments distints. Aquestes idees d'Heràclit són evidentment contràries a les de Pitàgoras amb la consideració dels nombres com a essència i raó de les coses, com també a les de Parmènides i Zenón, i a les de Plató que separa les coses eternes de les coses canviabls.

Fins als segles XVIII i XIX pocs pensaments es troben a Occident semblants als d'Heràclit, i es troben principalment en místics com Llull i St. Francesc d'Assís, no arribant a revestir veritable caràcter filosòfic.

Pel contrari, l'estatisme s'afirma cada vegada més a Europa. Primer amb l'Aristotelisme, després amb l'Escolàstica i per fi amb el Platonisme o Renaixement; formant l'apogeu Descartes i l'Enciclopèdia, les concepcions racionalistes i el panmatematisme; i l'apoteosi la química de Lavoisier i la Cosmologia de Kepler.

Però subtilment, d'una manera traïdora, es produeix una infiltració oriental amb Goethe. Goethe és enorme; com més se l'estudia més admiració causa; no és solament un filòsof, sinó també un home de ciència i un home de món: un home extraordinari que cultiva a la vegada les ciències, les arts i l'amor. I si bé s'han atribuït les idees orientalistes de Goethe a una veleitats senil — el Divan, l'estudi tardà del persa — no pot dir-se això ja que Goethe és un deixeble de Spinoza, que és un semita, un místic de religiositat profunda, i Goethe s'abeura en les seves idees que el converteixen en un idòlatra de la Natura, en un panteïsta. I — cosa notable — un home com Goethe que des dels vint anys no fa més que estudiar, i que visqué en una època d'actualitats matemàtiques com l'aparició de la geometria no euclidiana, les diferents posicions de Gauss i Kant, etc., no demostra mai en sos estudis, en sos llibres, en sos opuscles, un sol moment d'interès per a la matemàtica. La pàgina del Faust en què Mefistòfeles rep l'estudiant, no és solament una sàtira contra el pensament escolàstic sinó contra tota cosa abstracta tant en matèria d'edu-

ciació com en la ciència. Per això Goethe pot ésser considerat com el primer transformista. I quan Darwin i Hegel apendran aquesta devoció al canvi, no faran altra cosa que traduir: l'un d'una manera natural, l'altre lògica; si bé el veritable deixeble de Goethe no és Hegel, sinó els naturalistes.

Una altra font orientalista que corre paral·lelament a aquesta es produeix en el camp de les ciències matemàtiques.

En la monadologia de Leibniz es troba la clau d'una concepció entròpica. La mónada dins la concepció leibniziana, és un element irreductible dotat d'una representació i d'un impuls, i cap d'aquests és reductible a l'altre; les mónades són doncs entitats racionals, però dotades d'impuls. Aquest darrer caràcter és un element d'irracionalitat dins mateix de la realitat, un moviment irreductible a elements estàtics.

D'altra part, l'aparició de la geometria no euclidiana fa veure com partint d'un postulat contrari al d'Euclides, pot formar-se un veritable cos de geometria. Ara bé: una geometria única, pot discutir-se si té o no traducció en la realitat externa; si no hi és, quina podrà ésser objectiva? Si totes són possibles, a quina correspon la realitat? Potser a cap, ja que respon a totes. És que la realitat exterior no pot ésser quelcom *irracional, inintel·ligible*?

Segueix la teoria de les quantitats irracionals. La repercussió fou enorme. Si hi ha construccions reals sobre quantitats imaginàries, no pot ésser que produeixi això en totes les coses de l'univers? Es poden fer construccions amb quantitats imaginàries; no es pot fer una ciència d'un univers irracional?

Aquella confiança en les idees occidentals tremolava, però la veritable batalla es lliurà en el segle XIX i els tres episodis que donaren la victòria al dinamisme foren: en la biologia, la teoria de l'evolució; en la física, la termodinàmica amb la teoria de Carnot-Claussius; en la filosofia, la teoria de l'inconscient.

Amb la teoria de l'evolució en la biologia, aparegué el moment més radical del dinamisme. El món no és ja un museu d'espècies sinó un laboratori. Però té encara aquesta teoria un segon

aspecte: destrueix l'equivalència; ja que si d'un ésser se'n forma un altre superior, la valoració d'aquest és superior a la valoració del primer, per la qual cosa es mostra una entropia, progressiva en aquest cas.

En la física, quasi a l'ensem que arribava a l'apoteosi l'estatisme amb l'enunciat del principi de la conservació de la matèria per Lavoisier començà a obrir-se pas el dinamisme. En 1842, aparegué una memòria de Carnot, que contenia — sense pretendre-la l'autor — la negació del principi de Lavoisier. Era una memòria que tenia més de pràctica i tècnica que de científica, explicava el funcionament i rendiment de les màquines de vapor; i aquesta memòria fou després de gran transcendència. Deia, que si l'energia mecànica obtinguda pel calòric, es transformava altra vegada en tèrmica, no es reproduïa la mateixa quantitat de calor que s'havia aplicat de primer a la màquina de vapor; aquesta pèrdua era atribuïda a fregaments, falses despeses, etc.; però, si bé és veritat que aquestes es produeixen, la pèrdua, segons diu principalment Clausius, és no sols necessària, sinó condició indispensable per al funcionament de la màquina de vapor. És a dir — generalitzant, — que perquè un esdeveniment qualsevulga es produeixi, és *necessària* una pèrdua d'energia útil. L'univers, en aquest sentit, perd energia; tanta més com més activitat hi ha en ell. Lord Kelvin ha posat l'accent a això, admetent que el món està destinat a desaparèixer per aquesta pèrdua d'energia.

Però els físics — inclòs lord Kelvin — fan salvetats, perquè per a desenrotllar la seva ciència necessiten del principi de la conservació de l'energia; i a aquest fi, han trobat una escapatòria en el mot *energia útil*. Així diuen que en l'univers hi ha energia útil i energia potencial, que varien d'un moment a l'altre, però restant sempre invariable la suma de les energies potencial i actual. Però què significa una energia potencial, una energia sense efectes? Podem creure en un objecte potencial, però essent l'energia una cosa que no coneixem sinó pels seus efectes, com podem admetre una energia que no pot produir-ne? I de què ens ser-

viria l'immens magatzem d'energia potencial quan vingués la mort certa de tot l'univers per manca d'energia útil? Hi ha qui pensa que l'energia que perd el nostre planeta és compensada dintre del sistema general de l'univers. Ben patent és l'artificiós de semblant hipòtesi.

El tercer episodi és la teoria de l'inconscient en la filosofia moderna. Hi ha dues adquisicions que separen la filosofia moderna de l'antiga: la primera diu que no tot l'univers és racional; la segona, que no tot l'esperit és consciència; essent impossible acceptar l'una negant l'altra. Això que originà Leibniz ve complicat per l'afirmació que aquestes parts de què no tenim coneixement són lo millor; és a dir: que tot ço que comprenem científicament és el més pobre del que existeix. Hartman dóna la valoració suprema a aquest dipòsit de l'inconscient. William James, Myers i Freud recalquen aquesta distinció entre les zones lúcida i tenebrosa en la vida ordinària, existint la última per a ells també, no amb menys importància sinó per sobre de la primera.

D'aquests principis està teixida la ciència moderna que afirma el dinamisme negant l'intel·lectualisme. Però és curiós veure com s'han barrejat les dues concepcions. Així veiem que es dóna compte en llibres de física del principi de la conservació de l'energia, al mateix temps que de la teoria de Carnot; i és còmic veure com Darwin, que donava una de les majors victòries al dinamisme pren per lema del seu llibre de l'origen de les espècies el mot d'Aristòtil «no plou perquè doni son fruit la terra», que re-
dueix principis de finalitat a mecànics.

I en veure aquí la victòria del dinamisme, sentim una impressió tràgica de derrocament, i ens apar veure Goethe convidant els intel·lectualistes, en el moment en què celebren la seva victòria, a fruit de les seves aficions orientals — la literatura persa, el divan — i dient-los: esteu enverinats, els filtres orientals produiran aviat els seus efectes.

És cert que estem enverinats de pragmatisme; fem esforços per a cercar un antídote.

II

Aquest enverinament de pragmatisme per subtils filtres orientals és un espectacle igualment pintoresc que un recent episodi de moviment intel·lectual: el Congrés de Heidelberg de 1909. Pot comparar-se aquest moviment pragmatista a l'entrada d'uns barbres en una Roma. Aquelles parets venerables de la Universitat de Heidelberg que havien escoltat de poc la paraula d'un Kuno Fischer, presenciaven llavors l'espectacle d'una reunió de filòsofs que combatien aquelles idees. I en aquesta inundació de nous criteris només hi oposaren les belles concepcions la resistència feble d'un reviscolament hegelian o algunes tendències de reconciliació. La bella civilització europea estava en crisi: un esforç de defensa s'imposava.

Dos anys després, consultat Eugeni d'Ors per la revista *Catalunya* sobre la missió filosòfica nostra, féu de contesta que la nostra generació estava destinada a una restauració de l'intel·lectualisme, però considerant al dinamisme com una cosa ja esdevinguda, que es podia superar, però no desconèixer. El segle XIX ha portat aquest domini de concepcions orientals que estan ja infiltrades en el cor de la nostra civilització. Conquestes com la teoria de l'inconscient en la filosofia moderna, són decisives. La reconquesta, doncs, consistirà en restaurar les més pures tradicions occidentals, però eixamplant-les per a donar cabuda dins d'elles al pragmatisme inevitable.

Durant els darrers anys, s'han fet esforços per a superar la mposició del dinamisme. L'ideal fóra reconciliar la concepció estàtica i la dinàmica, moviment i intel·lectualisme, però no eclècticament — ço que seria per a nosaltres un deshonor, — sinó per una idea superior que compregués com a fases entropia i estatisme; moviment i repòs. ¡Per què s'exclouen aquests dos conceptes, o pot haver-hi una idea superior que compregui com a

casos particulars els dos conceptes clàssics que s'han considerat fins ara com a essencialment oposats?

Suposem un pèndol. Si donem una definició del pèndol en el moment del seu repòs, serà una definició estàtica, però mancarà d'objectivitat. La definició estàtica del pèndol és intel·ligible, però no objectiva, perquè exclou una cosa essencial: el seu moviment. Una definició purament dinàmica del pèndol no ho seria tampoc, perquè les posicions del pèndol no són infinites; el pèndol oscil·la entre dos límits. Però el sector determinat per les dues posicions extremes del moviment i el punt matriu o fix, serà una definició estàtica del pèndol en què el seu moviment hi està comprès com a cas particular. Com a concepte del pèndol, seria intel·ligible i amplament objectiva una definició condicionada pel dit sector; seria un concepte racional, estàtic i comprensible, compronent el moviment en l'estatisme, a canvi de donar una major extensió al concepte estàtic.

Passem a la metamorfosi de les espècies. Una concepció de l'evolució que posi límits a la variació, semblant a la definició esmentada del pèndol, que afirmi la variabilitat relativa (Mendel, Weissmann) serà una definició estàtica de l'espècie compronent el dinamisme com a cas particular. Afirmaria l'existència objectiva de l'espècie i la variació dintre d'aquesta. En certa manera, conciliaria Darwin i Plató, el moviment i el tipus etern — però noti's que és a canvi de donar major amplitud a l'espècie, per a contenir dins d'ella el canvi.

Aquesta substitució dels conceptes mitjans per conceptes límits seria una mena de camí en la superació de la tragèdia, de la contradicció de teories que a la vegada ens ensenyaven nostres mestres.

Altrament, quan parlem d'un moviment rítmic, per exemple, què fem si no conciliar instintivament el moviment, el canvi, amb l'espai, la constància? El ritme és una imposició que lliga cada fase d'un moviment; un moviment rítmic té una dimensió d'impuls longitudinal i una transversal de límit, condicionades

per una *memòria* en un sentit vast de la paraula. Si la natura fos *rítmica* es conciliaria l'impuls longitudinal amb el transversal; el moviment, el fluir, amb les condicions intel·lectuals estàtiques.

Anem a veure l'afirmació d'aquest concepte en la història del pensament.

Quan en les religions antigues es refereixen certs mites com per exemple de la mort d'Isis i de la seva resurrecció, una interpretació potser massa còmoda fa que s'atribueixi a fenòmens naturals i dóna a entendre que es refereix a la successió de les estacions — l'hivern, la mort; l'estiu, la vida. — Aquesta interpretació és possible, però superficial. Podem pensar que es troba en aquest mite un secret metafísic més profund, contenint la idea de cicles de redempció i caiguda; un concepte general del cicle de la natura, de què no sols cada any, sinó en cada període es produís un eternal recomençament.

Però prescindint d'aquestes interpretacions religioses, i passant a la filosofia, ens trobem ja de bell antuvi amb una interpretació del socialista Lasalle, presentant el moviment — que havem qualificat de dinamista — d'Heràclit com a una creença en un *tomb*.

Teon de Smirna, fent referència a Plató, parla de la concepció de la teoria de l'Any perfecte i del nombre geomètric del dit any. Parlen els filòsofs antics d'un secret pel qual se sap que després d'un determinat nombre d'anys tot tornarà a començar. Els estoics, per exemple, diuen: Passat un nombre d'anys, Sòcrates es tornarà a casar amb Xàntipa, i es produiran entre ells les mateixes dissensions; és a dir: La història i la cosmologia es repeteixen; vindrà un eternal recomençament.

Un text de Plutarc, el llibre sobre «el Destí», comentant el «Timeus» diu entre altres coses: «...En aquest espai de temps que és determinat i que percep la nostra intel·ligència, allò que en el cel i en la terra subsisteix en virtut d'una necessitat primordial, serà constituït en el mateix estat, i de nou totes les coses

seran establertes segons les antigues condicions...» I en altre lloc diu: «...Suposem, a fi d'expressar les coses clarament, en allò que ens ateny, que sigui per efecte d'una disposició celestial que jo escrigui en aquest moment aquestes línies i que vosaltres feu el que s'escau que esteu fent en aquest instant. Bé; doncs, quan haurà tornat la mateixa causa, amb ella tornaran els mateixos efectes, i nosaltres tornarem a aparèixer, per a complir els mateixos actes. Així serà igualment per a tots els homes.» Els estoics viuen segons aquest principi, i troben en ell una mena d'exercicis espirituals.

Però el text característic és el de Plató en el llibre VIII de la «República». El secret del nombre geomètric de l'any perfecte, moment en el qual — exclòs el cicle de possibilitats i combinacions entre les coses existents, — vindrà un recomençament, és presentat com una revelació de les muses amb llenguatge obscur; sigui perquè Plató tractés de defugir d'un control possible — diuen uns, — sigui perquè parlés irònicament, com diuen altres, sigui perquè l'estat dels nostres coneixements respecte de les ciències matemàtiques antigues no ens permeti una fàcil interpretació. El text, amb subratllats corresponents a aclaracions fetes per Dupuis, diu: «Hi ha per a lo diví generat un període que un nombre perfecte abraça, mes per a lo humà *hi ha un nombre* en el qual prenen creixença generacions i dominacions, comprenent tres intervals i quatre termes, d'aquells que donen les coses resultants semblants o dissemblants, que creixen o que decreixen, presentant dos reports anàlegs o racionals, en els quals reports el fons epitrita afegit a cinc tres voltes augmentat, dóna dues harmonies: l'una, igualment igual a cent tantes vegades; l'altra, de la mateixa longitud en un sentit de cent quadrats de diagonals racionals de cinc, *estant aquests quadrats* disminuït cada un d'una meitat o *de cent quadrats* de diagonals irracionals, estant aquests quadrats disminuïts de dos cada un i de cent cubs de tres. Aquest nombre geomètric enter és senyor d'aquesta manera de les millors generacions i de les pitjors.»

Aquest text és d'una obscuritat evident com havem dit. Els més discrets autors ho declaren. Ciceró, per exemple, diu que és obscur. Marsilio Ficino declara que és gairebé inintel·ligible. Cousin diu que li sobta la obscuritat del text que creu que és deguda a una falta per part dels traductors, ja que quan Plató l'havia escrit i Aristòtil comentat, havia d'ésser clar, perquè no podia admetre's una falta de sentit comú en aquests autors.

Els estoics prenen seriosament aquest passatge i tota una sèrie d'interpretadors i aritmetistes es dedica a fer càlculs sobre el problema. D'aquests càlculs en dedueixen el nombre 729. Però aquesta xifra és improbable psicològicament. Set segles és poc per arriscar-se un home com Plató a ésser pres en mala part. Havia de donar un terme més llarg per a evitar el control; havia d'assenyalar una data tal, en què fos tan obscura tota memòria respecte dels actuals temps, com ho són per a nosaltres els primers temps de la història humana. Altrament, Plató podria — admetent la tesi improbable que parlés irònicament — haver renunciat a la immortalitat després de quaranta mil anys, o més, d'haver existit, però no al cap de set segles.

Prescindint d'ordre cronològic, citarem entre els que s'havien dedicat a fer càlculs sobre el nombre geomètric de l'Any perfecte, Dupuis, qui troba per resultat 760000. Diu el text de Plató interpretat per ell: «Hi ha per a lo diví generat (és a dir, els astres) un període que un nombre perfecte abraça; per a lo humà hi ha un nombre (10) suma de quantitats generatrius i engendrades, comprenent tres intervals i quatre termes (1, 2, 3, 4) d'aquells que donen les coses semblants o dissemblants, que creixen o que decreixen, i no presenten sinó reports anàlegs i racionals. El fons epitrita (és a dir, l'interval irreductible $\frac{4}{3}$) afegit a cinc dóna una suma ($\frac{4}{3} + 5 = \frac{19}{3}$, que, tres voltes multiplicat (per 3, 4, 10000), ofereix dues harmonies, l'una quadrada igual a cent voltes cent (és a dir, 10000); l'altra, de la mateixa longitud (100), en un sentit, i allargada en l'altre de 100 cubs de 3 (és a dir 2700) i de 100 quadrats de diagonals racionals de 5, estant aquests

quadrats disminuïts cada un d'una unitat (és a dir, cent vegades (49-1) o sigui 4800) o de cent quadrats de diagonals irracionals, estant cada un d'aquests quadrats disminuït de 2 unitats irracionals (és a dir, 100 vegades (50-2) o sigui 4800). Aquest nombre geomètric enter (10000 + 100 (2700 + 4800) = 10000 + 750000 = 760000) és senyor d'aquesta manera de les millors generacions i de les pitjors.»

Brozzi dona el 1728, però tampoc és probable fer iguals motius que l'esmentat 729. L'abat Marcenna dona també 729. En el segle XIX Wenzel dona el 804. Zeller distingeix el nombre perfecte còsmic i el polític; al primer li assigna 10000 i al segon els $\frac{3}{4}$ d'aquest.

En el segle XVI, en un llibre d'Art edevinatòria, es troben aquestes paraules: «...Els (els primers mestres) van fer servir les proposicions del nombre per a les coses polítiques i començaren a filosofar profundament dels períodes establint cicles i canviant de monarquies, principats i governs del món, mostrant quines proposicions els afermen, redrecen i estableixen; quines els fan florir i durar; quines els esbocinen i fan caure. En una paraula, a quin període són limitats els temps de la durada llur...» «...Hi ha en Plató en el llibre VIII de la *República* una predicció aritmètica tocant als períodes dels governs possibles: afirma que hi ha un període o circuit en les obres de Déu, el circuit de les quals és abraçat per un nombre perfecte. En els afers humans, en els quals es renova la creixença de causes dominants i dominades, es veuen quatre límits de coses semblants o dissemblants, creixents o decreixents, de l'eficàcia dels quals límits totes les coses compreses en l'enclòs de l'Univers són compostes per un mitjà igual; i es refereixen l'una a l'altra de tal sort, de totes maneres, que cada cosa té la seva matèria distinta...»

Ve després un lapse de temps en el segle XIX en què no es parla d'aquesta teoria, però torna a aparèixer en part i principalment en Flaubert en les temptacions de sant Antoni i en Dostojevski, que considera l'eternal recomençament com una tempta-

ció del diable, ço que es comprèn molt bé tenint en compte el seu caràcter oriental.

En Nietzsche, aquesta visió de l'eternal recomençament es presenta com una inspiració mentre componia el *Zarathustra*. Havia acabat ja la primera part del poema, i preparava les immediates, quan un dia — 26 de juliol de 1891 — notà que havia fet el descobriment dels descobriments: en un passeig solitari, té la visió de la idea, que tot el que estava veient i li succeïa, li havia ja succeït i tornaria a succeir-li altra volta. Podria atribuir-se això a la sensació del *ja viscut*; demostra l'experiència en molts subjectes, que en trobar-se davant d'un fet o espectacle, i singularment davant d'un paisatge, experimenten una sensació, que no és de visió, sinó de reconeixement, i àdhuc podem dir que no de simple reconeixement, sinó d'haver viscut íntimament el que és presentat a la visió llur.

Nietzsche, des d'aquest moment, fa com una concepció central de la seva vida el «wieder Kunft». El poema de *Zarathustra* sembla que havia estat destinat a demostrar l'eternal recomençament, «la serp que es mossega la cua». I si no és veritablement així en el poema; consta, i estan escrits uns paràgrafs en què *Zarathustra* davalla de nou i revela als seus el secret terrible del començament; i *Zarathustra* estava trist perquè dubtava de si seria acceptat per la humanitat; i quan sent que fins l'home més desgraciat, «l'home més lleig» com l'anomena Nietzsche, diu que «si això és la vida, *noch einmal!*, encara una altra volta», *Zarathustra* mor d'alegria.

Aquí es clou el període de la concepció de l'Univers situada en el temps. Un univers en aquestes condicions concilia el moviment i l'estatisme. El partidari de la conservació de l'energia que estigués massa desolat per la victòria del pragmatisme, trobaria consol en pensar que després de la desaparició tornarien les mateixes coses.

Aquest cicle, per gran que sigui, representa un tipus deter-

minat, una forma geomètrica que comprèn dintre d'ella estatisme i dinamisme.

Heràclit deia: «Hom no es banya dues voltes en el mateix riu.» Segons la teoria cíclica, no sols un home es banya dues voltes en el mateix riu, sinó que l'home és també el mateix; els mateixos el marge i el fons, l'aigua la mateixa; els mateixos els pensaments i les impressions de l'home en entrar o sortir del riu, amb la sola diferència del *temps*. És aquesta una concepció en què l'escolament és comprès, però dintre de certs límits i possibilitats.

Aquesta concepció la trobem també en la biologia, i així com ens sobtaria trobar un llibre de física que digués que tot el que passa ha succeït ja, en la biologia no ens estranyen concepcions com les lleis de Mendel, l'atavisme, les generacions alternants, que contenen el germen d'un veritable cicle.

I en el món ideològic, potser es produeix també un recomençament. Aquell enverinament dels intel·lectualistes pels filtres orientals potser ja ha tingut lloc més d'una vegada; potser es reproduirà encara. Si així fos, apendríem una lliçó d'humilitat i d'ironia en veure com nostra ciència no és compresa, com nosaltres no comprenem avui el llibre VIII de la *República*. Compendríem com la ciència és eterna, i com tot es repeteix.

III

Vista ja l'afirmació de la teoria cíclica en la mística, anem a buscar-la ara lluny d'ella: en les Ciències Naturals, en el laboratori. Cert és que tractant-se de ciències particulars, tindrà aquesta afirmació caràcter fragmentari; i serà tasca nostra deduir de senzilles lleis i teories — que no ens sorprendran, però produiran en nosaltres certa emoció — aquella concepció general de la Natura. Però cal tenir en compte que aquesta deducció serà perfectament lògica. Ja que basta que en un episodi es superi la contradicció entre els dos principis clàssics, basta que en un sec-

tor de la Natura afirmem el moviment i el tipus etern a la vegada, perquè no pugui ja sostenir-se que un d'ells és una il·lusió; i, per tant, perquè caiguin per la base les concepcions exclusivistes. Altrament, en la natura no es presenten sectors tallats, i el que es diu d'un capítol d'ella és extensiu a superiors capítols. Si en l'obra de Bütschli trobem l'alternància entre els tipus amiboides i els flagel·lats, entrant aquests tipus en l'estructura dels mamífers, la projecció d'aquesta teoria en superiors capítols és de conseqüències grans; i el que era un capítol de ciència passa a ésser una llei constant.

Les teories més interessants per a nosaltres entre aquelles en què hom troba un cicle de la Natura, són: la teoria de les generacions alternants, de Bütschli; la teoria de la no comunicació entre el plasma somàtic i el plasma germinatiu, de Weissmann; la llei de la constància del medi orgànic de René Quenton; les lleis de Mendel — d'enorme importància — i la biologia de Driesch.

La hipòtesi de les generacions alternants comença a dibuixar-se després del descrèdit del *Battibius Haeckeli* en el qual Haeckel va trobar la il·lusió d'una mònada inorgànica, element essencial de la vida, i que no era més que un precipitat alcohòlic de l'aigua marina de què es servia en sos experiments. Va deixar el fracàs del B. H. la persuasió que no pot buscar-se la vida més enllà de l'organisme. Substituïren al B. H. l'estudi de les «Amibes», organismes poc diferenciats. Aquestes formes primitives amiboides, poden transformar-se en formes flagel·lades; el pas de amiba — que camina lentament per àpodes rudimentaris — a flagel·lat — que neda ràpidament amb el seu flagell o àpode en espiral, — es dona en general de pressa. Una amiba es transforma ràpidament — o lenta — en un flagel·lat, i fins existeixen formes intermèdies d'amibes amb flagell. Aquest fet és conegut, però la originalitat de Bütschli està en el descobriment de la possibilitat de la transformació inversa, és a dir, que a vegades un flagel·lat retrocedeix a la forma ameboide primitiva — la qual pot trans-

formar-se altra volta en flagel·lada, podent-se repetir les transformacions. I repetim aquí que això que podria semblar un capítol de ciència, és extensiu a tota l'escala de la Natura per la citada existència de formes flagel·lades en els mamífers com en són testimoni els espermatozoides.

Aquesta possibilitat de canvi en sentit invers ha fet concebre al mateix Bütschli que aquesta successió de fenòmens era una mena de «cicle». A partir d'aquest punt, ja no és l'espècie primitiva l'amiba, ni tampoc la forma flagel·lada. Les dues formes són alternatives d'una mateixa unitat. Podem comparar això al fet que en les espècies superiors, el tipus mascle i femella no són dues espècies diferents; i així podríem considerar masculina la forma flagel·lada i femenina l'amiboide, encara que això sigui un xic fantàstic. De tota manera, ens demostra aquesta teoria l'existència d'una constància en un canvi: d'una *oscil·lació*. És impressionant llegir Bütschli i trobar a la fi dels seus estudis algunes planes on es troba la veritable idea d'un eternal recomençament. Diu, per exemple, Bütschli: «Mentre que en els cristalls, la forma circumscripita tendeix a esdevenir definitiva, en els organismes cada forma tendeix segons això com l'anell d'una cadena, l'últim anell de la qual es lliga amb el primer. El cristall representa la fi d'una etapa d'evolució; en els organismes l'etapa de l'evolució no té fi, perquè recorreguda tota ella, el seu acabament es confon amb un nou començament.»

No tenim aquí el retorn de totes les coses de Nietzsche, però tenim un *Ring* d'aquella *Ring der Ringe*. I és sorprenent aquest capítol de ciència en què es troben Plató i Darwin, en el qual es supera la tràgica ruptura entre dinamisme i estatisme, i en el qual trobem esperança de digerir aquell verí pragmatista.

Tenen també cabdal importància els treballs de Weissmann sobre la no comunicació entre el plasma somàtic i el plasma germinatiu. Pròpiament, la teoria de Weissmann consta de tres parts: la diferència entre els plasmes somàtic i germinatiu, la no

transmissió de caràcters adquirits, i les lleis que regeixen la duració de la vida.

La diferència entre el plasma somàtic i el germinatiu no és afirmació sense precedents. Leibniz parlava ja de l'origen de l'ànima humana i deia que era formada en cada individu per la comunicació través les generacions d'unes mònades que provenien del primer home—el pare Adam,—coexistent amb altres mònades que donaven a l'ànima caràcter personal i que no es transmetien ni podien finir. Això suposa una concepció biològica en la qual s'admeten dos principis vitals: un general i altre específic. Altrament, els biòlegs evolucionistes, en formes més o menys precises, han admès l'existència de cèl·lules específiques o modeladores, intransmissibles a través les generacions. Darwin i Haeckel parlen també d'aquestes cèl·lules que són les que Weissmann ha anomenat somàtiques.

Segons ell, el que es transmet en la generació és el plasma germinatiu, separat del plasma somàtic propi de cada individu, i que es corromp en morir aquest. Però la originalitat de Weissmann—que obliga a separar l'evolucionisme en dues etapes, una, anterior, l'altra posterior a ell,—és la teoria de la no comunicació entre els dos plasmes. La importància d'aquesta afirmació és enorme. Si el plasma somàtic no sols es diferencia del germinatiu, sinó que les qualitats que adquireix el somàtic no es comuniquen a l'altre que es transmet; si els guanys, estalvis, canvis de peculi biològic no es transmeten pel vehicle del plasma germinatiu, queden revolucionades totes les teories de l'evolucionisme. La impossibilitat de comunicació a través les generacions, dels caràcters adquirits, fa que en la reproducció es transmeti el tipus estable, no el fluir. Això no s'admet, és cert; però resta fe als principis anteriors. La fe en la herència era robusta, i es debilita en 1880 en què Weissmann exposa aquestes idees. Dintre de la religió evolucionista, neix el dubte.

La tercera part dels treballs de Weissmann es refereix a la duració de la vida. Spencer, per traducció de Darwin, ha ac-

ceptat que la duració de la vida ve condicionada per dues lleis que anomena de *dominació exterior* (utilitat de l'individu) i de *dominació interior* (estat fisiològic de l'organisme). La teoria de Weissmann afirma que la duració de la vida individual ve condicionada per la utilitat de l'espècie. El fet de la utilitat individual no consta aquí; el factor decisiu és la utilitat de l'espècie. Un element de permanència intervindrà en la solució d'un conflicte de guanys i pèrdues. La victòria i la derrota en la lluita per la vida vindran regides per un «*Deus ex machina*», l'espècie presidint el destí particular.

Quan això és acceptat, l'espècie no és un simple nom. L'espècie és una cosa objectiva, alguna cosa que àdhuc oculta té els seus efectes — com els té l'energia, l'essència de la qual no coneixem. No és una etiqueta posada a cada grup d'éssers, sinó quelcom de conseqüències tan importants com la seva influència en la duració de la vida. És un element de fixesa imposat al canvi.

Altra teoria important és la de la constància del medi orgànic de René Quenton. La glòria és de Botazzi, qui, en el laboratori oceanogràfic de Nàpols, havia descobert la presència en els éssers orgànics d'un medi constant — l'aigua marina — i la permanència d'aquest medi a través les generacions. L'habilitat de Quenton està en afirmar que aquest medi és origen i presideix totes les mutacions. Tenim, segons això, la vida continguda en un medi inorgànic, transmissible i constant: el moviment subjecte a una permanència.

Més interessants són les lleis de Mendel. La seva memòria fonamental data de 1865. I advertirem aquí que aquestes teories no són coses novíssimes com pot veure's per les dates apuntades; però les conseqüències que d'elles es dedueixen per a una concepció del món, no s'han comprès fins avui — a semblança d'aquella memòria de Carnot que no tingué fins molt després de publicada la seva trascendental influència en el triomf del dinamisme.

Mendel era un agustí austríac que durant trenta anys havia treballat en la hibridació de 22 espècies de pèsols. Després de Mendel, les seves lleis han tingut ressò en altres espècies vegetals i animals. S'han observat en les roselles, en el blat de moro, en els llimacs, els cucs de seda i fins en l'espècie humana en casos d'albinisme; i els ramaders de cavalls — sense estudi ni teoria — apliquen en la pràctica les lleis de Mendel en la reproducció dels citats animals.

Les lleis de Mendel són dues: una sobre la transmissió qualitativa, i altra de la transmissió quantitativa dels caràcters. Per a explicar-les, ens atindrem als experiments d'Huc de Vries sobre la reproducció de les roselles. Hi ha dues varietats de roselles: unes, de punt blanc en son centre; altres, de punt negre. Creuades, en la primera generació produeixen solament roselles de punt negre; en la primera generació es presenta, doncs, un caràcter dominant. Però en la segona generació s'esdevé una cosa sorprenent: el caràcter anomenat *rescissiu*, que semblava desaparegut, reapareix; i precisament en una proporció constant que estudiada per Mendel resulta ésser de $\frac{1}{4}$ com a pur, i en proporció variable com a híbrid.

Suposem, per a veure-ho més clar, una parella de roselles: una de punt negre i altra de punt blanc; i suposem que en la seva generació produeixen vuit roselles, amb igualtat de nombre de mascles i femelles, és a dir, quatre parelles. Com havem dit, es presentarà un caràcter dominant: totes les vuit roselles seran de punt negre. Una quarta part d'elles (una parella) conservaran indefinidament en les successives generacions el caràcter dominant com a pur. Tota la descendència de l'altre quart — d'una altra parella — tindrà com a pur el caràcter rescissiu (blanc). Els dos quarts restants seran neutres o indiferents i en llurs generacions es produirà la llei dels quarts; és a dir, que si suposem que una d'aquestes dues parelles que anomenem neutres té com a descendència en la primera generació quatre parelles també, una d'aquestes tindrà com a caràcter pur el negre, altra

el blanc i les dues parelles restants seran neutres. I així successivament.

El que a nosaltres ens interessa més d'aquesta teoria és el veure com l'espècie, efectivament, no és un simple nom; i que l'impuls de canvi no es produeix d'una manera indefinida, sinó amb oscil·lacions. La visió estàtica de l'espècie, desapareguda amb l'evolucionisme, no es restableix, perquè no és possible; però ve a intervenir i a complicar el joc de la Natura; ve a ésser un lligam més entre canvi i estatisme. L'emocionant per a nosaltres és haver trobat fora de la Metafísica —en el laboratori— una solució a la tragèdia que ens permeti afirmar que ni l'estatisme dóna raó entera de la Natura ni el dinamisme és absolut en ella; sinó que Natura és formada d'una trama subtil d'entropia i intel·ligència, mecanicisme i dinamisme, moviment i repòs, canvi i constància.

Trobem també quelcom interessant en la biologia de Driesch. El principi de Driesch en la filosofia dels orgànics consisteix en afirmar que la Natura, en el moment en què es manifesta la vida, no solament està subjecte a la causalitat sinó a la *finalitat*. Estudia Driesch la generació per segmentació en relació amb el desenrotllament de l'ou fecundat. Segons la teoria mecanicista, en cada ou fecundat existeix una *màquina* complexa. Driesch es pregunta com la màquina pot dividir-se en el moment de la segmentació i no obstant resta la mateixa; això representa evidentment una absurditat, ja que hauria d'existir en la cèl·lula una màquina i diverses màquines alhora. A tot això afegeix Driesch proves d'ordre psicològic referents a problemes de l'instint, i amb elles justifica el concepte de finalitat, el concepte teleològic de la vida. Estudia també Driesch les correlacions entre els òrguens i arriba a la conclusió que els òrguens operen en virtut d'una finalitat; i defineix Driesch l'espècie no com la suma d'individus ni com l'abstracció dels caràcters reals històrics donats en ells, sinó com la meta ideal a què es dirigeixen una sèrie de temptatives de la Natura, en les quals l'apartament o

desviació d'aquesta meta constitueix una imperfecció; i, per consegüent, l'apartament és limitat. Si doncs, l'espècie és quelcom que per damunt de la mutació i transformació, per damunt del constant fluir de les forces físiques, té el poder de deturar aquestes transformacions i emmarcar-les dintre de certs límits, ens trobem en el procés de la Natura amb la coexistència d'una força i d'una resistència limitadora.

Altres teories hi ha en biologia que contenen també afirmacions d'aquesta coexistència, d'una limitació imposada al canvi, però les apuntades basten ja per a veure aquest doble joc que d'elements de canvi i repòs hi ha en la Natura.

No és una solució completa al problema, però hi ha fragments de solució dels quals havem remarcat ja la importància per allò que el que es diu d'un capítol de la Natura es diu de la Natura entera.

I més enllà, encara, de la biologia, alguna cosa col·labora des del camp de la ciència teòrica aquesta concepció. Basta citar el nom de la teoria del càlcul de probabilitats, perquè sortint de la metafísica i la biologia, trobem la presència d'un límit dintre mateix del moviment i el canvi. Tots els càlculs de probabilitats estan basats en la presència d'elements permanents dintre de l'atzar. No es poden apreciar en un cas ni en pocs, però basta que multipliquem els casos perquè trobem dintre del canvi els límits d'una força intel·ligent.

El món no és un sil·logisme com Hegel cregué un dia, el món no és una entitat de raó; però tampoc és la follia i el deliri d'un Déu. Allò que el món serà demà no és previsible avui; però el joc de la Natura té unes regles i uns límits, no racionals ni lògics, però sí intel·ligents.

La Natura i la Història no són un sil·logisme, però tampoc un conflicte constant. Ço que s'esdevindrà no és previsible per nosaltres com una conseqüència lògica d'efectes coneguts; però sí com el tercer acte d'un drama del qual coneixem els dos primers.

ANDREU MONTANER

LLIBRES

LA POLÍTICA CONTEMPORÀNIA (1848-1900), per MANUEL RAVENTÓS, professor a l'Escola de Funcionaris. *Col·lecció Minerva*. Volum 21.

Aquest opuscle reix a donar una síntesi detallada, si val el qualificatiu, dels principals esdeveniments polítics de la segona meitat del segle passat. Tal és la profusió ordenada de fets i dates que arriba a justificar aquella qualificació, sense voler dir que sigui qüestió d'una simple taula esquemàtica. Es clar que tractant de resumir la vida mundial de mig segle en tan poc espai, l'autor s'haurà de circumscriure a fets produïts dins d'Europa i d'allò que podríem anomenar les seves extensions.

Parteix l'història de l'any 1848, considerat com un dels més transcendents en la història de la política europea, pel fet d'aconseguir el partit revolucionari francès canviar la forma de govern i convertir el sufragi de censatari en democràtic.

Partint de les conseqüències d'aquell cop revolucionari i sa repercussió arreu d'Europa, va esgranant-se una exposició succinta dels fets següents, entre els quals destaquen la guerra de Crimea, la pau de París, la guerra d'Itàlia, les reformes liberals de Rússia, la qüestió de Roma, la pau de Praga, la confederació alemanya del Nord, la guerra franco-prussiana, la pau de Francfort, les lluites constitucionals a França, el *Kulturkampf*, les lluites nacionalistes a Àustria, la guerra russo-turca, el Congrés de Berlín, la colonització anglesa, la formació de la triple aliança, la qüestió d'Egipte, la política colonial francesa, la conferència del Congo, el retorn de Rússia a l'absolutisme, la qüestió d'Irlanda i la qüestió dels Balcans. Es tanca el resum en el moment d'esdevenir la topada entre l'imperialisme anglès i l'instint de llibertat dels colonícoles hol·landesos del sud de l'Àfrica, donant lloc a l'anomenada guerra dels boers, la solució de la qual pertany ja al nostre segle.

El gravat de la portada del volum representa al defensor de l'autonomia d'Irlanda Gladstone en un moment culminant d'un discurs.

DEL VESTIT I DE LA SEVA CONSERVACIÓ, per ROSA SENSAT, directora de l'Escola de Bosc. *Col·lecció Minerva*. Volum 22.

Es tracta d'unes apuntacions, resum de trenta lliçons donades a l'Escola Professional de la Dona que sosté la Diputació de Barcelona (antiga Escola de Tall). L'autora vol convèncer a les seves oients o lectors de la importància dels coneixements de física i química sobre els quals es basen els procediments de lavatge de les robes per la seva repercussió en l'economia domèstica. Per això fa notar que les sèries d'operacions casolanes que practica la mestressa de casa per netejar, rentar o fer bullir l'olla no són sinó aplicacions de lleis físiques i químiques que generalment ignora aquell qui les aplica cada dia, i així l'autora assaja de donar coneixement succint d'aqueixes lleis. Damunt d'elles, i prèvia una descripció de les diferents fibres tèxtils, explica l'acció de diferents substàncies químiques damunt la roba, descendant a detalls d'ordre pràctic que revénen a la finalitat d'aqueixes lliçons.

Després d'estudiar el lavatge de la roba, incloent-hi les que no poden anar a la bugada, és estudiada la manera de treure les distintes menes de taques que poden fer-se a la roba.

Acaben aquestes lliçons amb un capítol dedicat al tenyit de les robes, partint d'un concepte rigorosament científic de la tintoreria.

ESCRITORS ESTRANGERS CONTEMPORANIS, per J. M. LÓPEZ-PICÓ. *Col·lecció Minerva*. Volum 23.

En plena guerra europea, el nostre abundós líric i incisiu comentarista ha volgut servir una cordialitat típica de la nostra gent de lletres envers una superació d'anècdotes sagnants en pro de la màxima unitat de la intel·ligència. Per això, i prescindint d'algunes figures d'escriptors més popularitzades per la profusió de traduccions,

l'autor ha aplegat les semblances d'aquells escriptors més representatius entre els vivents i que, vells o joves, no s'han desentès dels dalers de les noves generacions.

Heus-en aquí la llista: Maurice Barrés, Georg Brandés, Eugenio de Castro, Paul Claudel, Enrico Corradini, G. K. Chesterton, Gabriele d'Annunzio, Richard Dehmel, André Gide, Gehart Hauptmann, Francis Jammes, Rudyard Kipling, Selma Lagerlöf, Thomas Mann, Romain Rolland, Bernard Shaw, Rabindranath Tagore, H. G. Wells.

Al costat del comentari crític de cada escriptor apareixen notes de valor informativa, biogràfiques i bibliogràfiques. Moltes d'aquestes darreres no es concreten a la producció de l'autor, sinó que contenen útils referències als crítics i assagistes que s'ocupen de l'autor i de les seves obres.

És completada la informació amb una petita fotografia de cada escriptor, llevat de Gide la figura del qual forma part d'una famosa pintura reproduïda en la coberta.

HISTÒRIA DE LA NACIÓ CATALANA, per ENRIC PRAT DE LA RIBA. *Col·lecció Minerva*. Volum 24.

El retrat del mestre honora la coberta d'aquest volum, on ha estat acollida una reducció, acuradament realitzada per un distingit historiare, del «Compendi d'Història de Catalunya», amb què En Prat de la Riba fou premiat en els Jocs Florals de 1898.

La divulgació d'aquest treball era homenatge degut a la memòria d'aquell que tant ha fet, molt més amb obres que amb paraules, per educar les gents catalanes i desvetllar-les a una vida nova, havent-nos deixat una gran part del producte de la seva forta mentalitat en documents anònims i en el moll mateix d'obres fetes que ell inspirava. Aquest «Compendi», un dels pocs escrits que el president autnomàstic de la Mancomunitat Catalana ens ha deixat amb la seva firma, revé així per virtut d'aquesta edició de caràcter popular a la finalitat que el mestre li assignava de «fer conèixer Catalunya i estimar-la».

Alguna modificació ha estat introduïda en el text, principalment per exigències de brevetat; les supressions d'una certa extensió, però, són indicades per enumeració de la matèria tractada. L'adaptació de l'obra als límits assenyalats a una «Minerva», han fet cenyir-la als temps medievals i moderns, els quals constitueixen estrictament allò que en aquesta edició és anomenat pròpiament «Història de la Nació Catalana». Una breu introducció dóna un sumari de l'antiguitat.

ELS CONTINENTS COLONIALS, per JOAN PALAU VERA, professor a l'Escola Superior de Bibliotecàries. *Col·lecció Minerva*. Volum 25.

Acomplerta la descripció d'Europa i d'Amèrica en sengles volums anteriors d'aquesta Col·lecció, el mateix autor d'aquells ens ofereix la descripció sumària geogràfica, política i comercial dels continents d'Àsia, Àfrica i Oceania.

El títol del volum és justificat per l'autor amb la consideració que en tots tres continents es troba únicament una nació, el Japó, que sigui una veritable potència independent, quasi tota l'extensió dels seus grans territoris estant sotmesa a la influència de la petita Europa, que hi ha creat el seu imperi colonial.

Escrita l'obra en plena guerra europea i iniciada la nova sort de certs territoris, especialment de les colònies alemanyes de l'Àfrica, i essent impossible fixar-ne una situació estable, l'estat descrit dels països en litigi és l'anterior al moment d'esclatar el sagnant conflicte.

Mapes esquemàtics dels tres continents ajuden el text a donar idea de la distribució llur.

RESUM DE BOTÀNICA (MORFOLOGIA I FISIOLOGIA), per JOAQUIM M. DE BARNOLA, S. J., professor de Ciències Naturals al Col·legi Màxim de Sant Ignasi de Sarrià. *Col·lecció Minerva*. Volum 26.

Comença aquest resum de Biologia vegetal per unes consideracions titulades «El que ens diu una planta», en què, fetes conside-

racions clares i assenyades sobre els caràcters de diverses menes de plantes, acaba establint raonadament la divisió general i primària de fanerògames i criptògames. Estudia l'autor a continuació la cèl·lula vegetal i els teixits vegetals, continuant amb els òrgans de la nutrició i la reproducció. En una segona part, «El que fa la planta», s'ocupa de la fisiologia de cada part del vegetal, i, finalment, de les funcions reproductores. El darrer capítol és dedicat a la reproducció de les criptògames en ses distintes classes.

En aquest volum, d'una extensió doble que la més corrent en aquests volums, no hi han estat planyudes les il·lustracions, que representen adés exemplars botànics, adés esquemes d'elements anatòmics, adés aparells demostratius de les funcions fisiològiques de les plantes.

La làmina de la portada reproduceix una planta del sud de Xile, notable pel desenrotllament de ses fulles gegantines.

No manca al volum la seva pàgina de bibliografia.

LA INFECCIÓ, per AUGUST PI I SUÑER, membre de l'Institut.
Col·lecció Minerva. Volum 27.

Estudia l'autor la naturalesa de la infecció, partint de les condicions de convivència o vida paral·lela de dos organismes, condicions que distingeixen l'estat infectiu de la simbiosi, del comensalisme i de la infestació.

En successius paràgrafs són estudiats els punts següents: Naturalesa del parasitisme; Naturalesa de la infecció; Immunitat; Virulència; Portadors de gèrmens; Diferents tipus d'infecció; Efectes locals; Reaccions esteses; Anticossos; Mecanisme de la immunitat.

Altres dos capítols conté el volum destinats respectivament a estudiar la infecció en els animals i en els vegetals. En la part dedicada als animals són estudiades les condicions de vida dels agents de la infecció, les lesions locals i secundàries i les reaccions morboses: febre, producció d'anticossos i reaccions cel·lulars i humoral.

Altres paràgrafs es refereixen als caràcters de la infecció animal, als seus efectes i a la defensa davant de la infecció.

L'autor conclou, com a concepte general de la infecció, que es tracta d'un cas més de parasitisme amb circumstàncies particulars i característiques. Parasitisme i infecció, diu, han d'ésser estudiats des d'un punt de vista general en els animals i en els vegetals, objectivament com un de tants fets biològics: una confluència de diferents éssers vius que mútuament s'influeixen, manifestació de ço que és el parasitisme, inseparable en certa manera de la vida mateixa.

Al final del volum hi ha una llista de les obres principalment consultades, i recomanades per a una més ampla informació.

COM ES CONFECCIONA UN FILM, per J. MASSÓ VENTÓS. *Col·lecció Minerva*. Volum 28.

El jove escriptor senyor Massó Ventós, tocat d'affers directius cinematogràfics, ens conta en aquest volum, en forma de narració familiar i divertida, com a Barcelona és confeccionada una pel·lícula per a espectacle amb els medis limitats del nostre ambient, lluny de l'esplendidesa de les empreses cinematogràfiques de França i Itàlia, i molt més d'aquelles del Nord Amèrica, on tenen veritables ciutats dedicades a la cinematografia amb els seus parcs salvatges on desenrotllar veritables batalles, amb els seus laboratoris que remeten en poques hores una còpia de mil metres, assecada mecànicament.

Així pot veure el lector el gran enrenou i la complicada trama operatòria d'un negoci que començà just fa vint anys en locals més modestos i en representació d'innocents escenes de nois que jugaven o de concursos de nedadors i que avui amenaça la vida del teatre, arrossegant en la seva vida la de qualche literat de fama mundial i que per les seves procacitats és l'objecte de les fulminacions més vives dels moralistes.

Molt encertadament, és iniciat al final un vocabulari dels neologismes que la nova indústria del cinema ha introduït en el nostre llenguatge.

EXERCICIS DE MAR, per JOSEP ELIAS I JUNCOSA (CORREDISSES),
patró oficial de yacht. *Col·lecció Minerva*. Volum 29.

Estudiats ja en altre volum d'aquesta Col·lecció els Jocs de pilota pel popular cronista esportiu conegut amb el pseudònim *Corredisses*, ara ell mateix ens decanta a l'estudi i afició dels esports de mar, de què és tan devot, amb paraules de ver enamorat.

Després de cantar les gràcies de mar, l'autor ens detalla els moments de la pràctica dels principals esports marítims. Així passen pels ulls del lector lliçons pràctiques de natació de l'art de vogar i de portar una vela, acompanyades dels esquemes representatius de la mecànica respectiva. Més que lliçons seques de mestre encimat, malgrat de no mancar-hi mai la precisió del detall tècnic i sobretot abundor de la típica terminologia, són amables incitacions a amar la vida arran de l'aigua salabrosa i a assaborir-ne els encants, tot educant en el gust dels esports marítims la nostra novella generació, com ho prova la ingènua dedicatòria del volum «a la meva canalleta i als seus companys de l'Escola Montessori perquè els sigui de profit».

COM ÉS FET UN DIARI, per J. MORATÓ I GRAU, redactor en cap
que fou de «La Veu de Catalunya». *Col·lecció Minerva*. Volum 30.

En Josep Morató traspassava prematurament mentre s'estampava aquest volum de què era autor i del qual no pogué revisar les darreres proves. Una vida d'abnegació consagrada a les vàries i no sempre amenes tasques del periodisme diari hom veu reflectida en aquestes pàgines escrites per un professional amb vocació de novel·lista i comediògraf que veié mig esmussades les ales de la seva fantasia en homenatge a l'anònim treball heroic quotidià.

La vida del diari, o millor el procés de la seva confecció, dins de l'ambient relativament mesquí de la nostra premsa, es desprèn de la descripció que fa un testimoni de cada moment dels departaments de la casa i de les funcions en virtut de les quals aquell procés és aconplit. Pas a pas en seguim la marxa quotidiana i veritablement «periòdica» en els capítols titulats: «La redacció; L'administració; La

impremta; La redacció sense els redactors; Tasca preparatòria; Compareixen els redactors; Ordenant els originals; Compareix el regent de la impremta; A la impremta; La redacció, a la tarda; La compaignià, l'estereotípià, el tiratge i el correu.

Precedeix una «introducció» amb un resum de la història de la premsa periòdica, amb dades especials referents a la de Barcelona.

Aquest volum constitueix, al costat de l'obra pòstuma d'En Morató, un homenatge de *Minerva* a l'escriptor lligat per vincles professionals i literaris a la «Col·lecció» tota entera. Per això la portada ostenta el seu retrat, i precedeix el treball propi del volum una nota necrològica i un just comentari a la tasca del malaurat periodista redactat per un seu company de lletres i de treball quotidià.

L'ASSISTÈNCIA DELS MALALTS, pel doctor B. PIJOAN I SOTERAS, professor a l'Escola d'Infermeres. Volum 31.

Dins de l'especialitat que, com a tractadista, ha sabut crear-se el Dr. Pijoan, aquest volum ve a ésser com el manual de la infermera, atenint-se no al vell sentit d'aquesta paraula, sinó a la més moderna concepció d'això que pot significar tenir cura d'un malalt. Una bona infermera, una veritable infermera, sense envair mai les atribucions del metge, no té d'ésser sols una persona encarregada d'administrar medicines, sinó que té de posseir l'art de netejar el malalt, de donar-li aire, llum, escalfor, aliments, alegria i consol, havent d'ésser el malalt la seva única preocupació i, per tant, tot allò que pugui millorar-lo i estalviar-li sofriments morals i materials.

Aquest concepte que correspon al present opuscle és també el fonament de l'Escola d'Infermeres auxiliars de medicina que té establerta la Mancomunitat de Catalunya i dels elements directius de la qual forma part el Dr. Pijoan. L'un i l'altra són, dins del mateix ordre de coses, un signe dels temps nous, d'un florir en valors científiques i humanes.

Serà bo donar un extracte de l'índex: L'ambient del malalt (la infermera; la cambra; llit; manera de mudar la roba; moure i tragi-

nar un malalt; netedat del malalt). Observació del malalt; febre. Administració d'aliments i medicines (Ús intern, tisanes, infusions, decuits; via cutània; via pulmonar; via rectal; via subcutània). Aplicacions curatives externes (Utilització del fred i la calor; revulsius; ventoses; sagnies; hidroteràpia). Malalties contagioses. Malalts de cirurgia (Desinfecció i esterilització; curacions; embenaments). Primers auxilis en cas d'accidents fortuïts (Asfixia; insolació; descàrregues elèctriques; emmatzinaments; fractures; ferides; cremades; hemorràgies).

Per completar l'exposició són inserides algunes fotografies com també esquemes d'operacions d'assistència. — EMILI VALLÈS.

LA NOSTRA EXPANSIÓ LITERÀRIA. Lectura donada per JOAN ARÚS a l'Acadèmia de la Joventut Catòlica de Barcelona el 27 de desembre de 1918.

En aquest treball i amb un bagatge d'erudició catalanesca que li fa força honor, cerca l'autor les determinants generals de tot desenvolupament i desenrotllament literaris fins estatuir les condicions essencials del que en podríem anomenar vessament exterior per mitjà del qual tot corrent universalment essencial resta més o menys modificat i de faisó progressiva i sanitàosa amb les canviants que li aporta el virginal moviment de formes col·lectives plenament desensonyades. Elles són d'una potencialitat indefinida malgrat la mesura i concreció particulars que els hi donen una fisonomia característica. Per això l'autor fa bé d'estudiar els antecedents més clàssics de la nostra literatura per tal que se'n pugui treure l'eternal *substractum* de la psicologia de la nostra raça, les clarianes insubstituïbles del jo *concret i lliure* que, al través d'elles i segons elles, ha d'escarrassar-se a aportar a l'obra de la cultura universal novells carreus i columnades que adient-se amb ella siguin alhora reverberació íntegrament radiant de l'ànima catalana. — P. B.

LA CATALUNYA QUE TREBALLA I QUE JUGA

Mallorca. — A últims del mes de gener va inaugurar-se al Círcol Mallorquí una exposició d'obres del jove pintor En Bartomeu Ferrà.

La Masó (Camp de Tarragona). — S'ha inaugurat solemniament l'escola primària catalana. L'edifici és molt bell, espaiós i la llum hi entra a davassalls. Concorregueren a la festa el conseller Sr. Mestres, el Director d'Instrucció Pública Don Eugeni d'Ors, el diputat Sr. Cuadrada, el senyor de Moragues, D. Alexandre Galí i els arquitectes Srs. Planas i Florensa. El canonge Dr. Valls i el senyor rector varen enaltir l'obra de la Mancomunitat en la fundació d'escoles, i després d'un parlament patriòtic del senyor Cuadrada prengué la paraula el Sr. d'Ors remembrant que feia pocs dies s'havia inaugurat la Biblioteca Popular de Borges Blanques i s'havia posat la primera pedra de la de Figueres i que ara s'inaugurava una escola. Mentre que aquí — digué — fem actes de cultura, allà ens discuteixen encara si som dignes de llibertat. No saben cosa de la nostra terra. Després d'una alusió sobre els orbs i sords d'esperit al·ludí al cant d'*El Plany*, dient que l'etapa dels planys s'havia de cloure i calia esperar i treballar per assolir jornos de glòria.

Finalment el Sr. Mestres féu remarcar que el poder central ha estat sempre una eixorquia per al nostre país on totes les obres públiques encara estan per fer. I com a contrast va presentar l'obra de la Mancomunitat de Catalunya malgrat no comptar sinó amb migrats cabals.

València. — Al Palau de la Diputació Provincial el filòleg P. Fullana va donar-hi una conferència sobre el tema «Cooficialitat del valencià». Acaba de constituir-se una «Editorial Valenciana» amb l'objecte de cooperar a la creació, consolidació i expansió de la cultura regional. Compendrà les següents seccions:

Sèrie escolar; Tresors valencians; Indústries casolanes; Llibre de la raça; Lletres valencianes.

Canet de Mar. — Inaugurà la tanda de conferències que ha organitzat el Patronat d'Escoles de l'Ajuntament En Manuel Ainaud cap de l'Assessoria de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona: el tema que va descabdellar fou: *L'obra de la cultura popular com a patrimoni dels treballadors.*

Artesa de Segre. — Al local del Círcol Agrícola Mercantil s'hi donà una conferència per En Gustau Garcia qui tractà *del culminant moment de catalanitat de nostra pàtria.*

Vilafranca del Penedès. — Ha sortit el primer número d'una revista mensual titolada *Penedès.* En l'article de presentació diu que és una publicació de col·laboració penedessenca.

INFORMACIÓ

EL DOCTOR DON JAUME ALMERA. — Va finir aquest eminent geòleg el dia setze del mes passat. Als 26 anys s'inicià en els estudis de Geologia i Paleontologia aficionant-s'hi de tal manera que en 1874 inaugurarà al Seminari de Barcelona les càtedres d'Història Natural i de Geologia i després creà el Museu de Geognòsia i Paleontologia amb una biblioteca científica d'obres especials. Fou autor d'una acurada traducció de les *Lliçons elementals de Química moderna* de Wurtz i de la *Cosmogonia i Geologia* de Moigno i de moltes Memòries de la més alta importància científica i de força utilitat a la nostra terra. En 1886 la Diputació Provincial de Barcelona decidí reprendre els treballs començats en 1869 pel naturalista francès H. Moulin per a la confecció d'un mapa geològic i fou nomenat per a continuar-los el doctor Almera amb la col·laboració de don Artur Bofill i com a resultat de la tasca preliminar va publicar se l'any 1887 una fulla amb el títol *Mapa Geològic y Topogràfic de la Provincia de Barcelona y contornos de la capital*.

Fou membre de la «Société Géologique de France» i de la «Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona», havent pres part en força Congressos estrangers.

L'obra veritablement notable del doctor Almera fou la realitzada amb motiu de fer el Mapa Geològic de Catalunya en els 30 anys des que la Diputació Provincial li encomanà aquest treball de gran amplitud: adoptant-se l'escala de 1.400.000 en lloc de 1.100.000 que s'havia escollit de primer. I en anar a començar la fulla sisena el doctor Almera pregà a la Diputació d'ésser rellevat, encarregant-se l'«Institut d'Estudis Catalans» de la formació d'un pla per a la continuació de l'obra.

MOSSÈN FREDERIC CLASCAR. — Morí aquest il·lustre conreador de la parla catalana el dia 22 del mes passat. Fou un dels més gegantins treballadors del nostre renaixement, i escollit per En Prat de la Riba per a membre de l'Institut de la Llengua Catalana. Tota la seva labor, amb poques excepcions — i eren aquestes de història filosòfica

nacional — pertany a la literatura religiosa des de les versions bíbliques directes de l'hebreu fins a les floretes del *Mes de Maig* i les conferències d'ordre social. Heu's aquí un breu sumari de ses més cabdals produccions:

Història de la Filosofia: *Estudi sobre la filosofia catalana en el segle XVIII. La Veritat segons S. Tomàs d'Aquino. En Xavier Llorens i Barba. Significació i estructura social de Balmes.*

Sociologia: *De la majoria social de Barcelona amb relació a la majoria política. L'educació religiosa a les escoles.*

Libres de devoció: *Setmana Santa, Llibre de la Primera Comunió; diverses Misses i Vides de Sants. L'Eucologi del Congrés Litúrgic de Montserrat (amb col·laboració de Mn. Lluís Carreras i Mn. Josep Tarré). La versió de Vida Devota de S. Francesc de Sales. L'Evangelhari. L'Ofertori. La Consagració dels Bisbes. L'Eucologi de Difunts. L'Ordre de la Recomanació de l'ànima. La penitència pública. Litúrgia de la Candelera. Litúrgia de la Missa.*

Mística popular: *Floretes de Maig. Amorettes de Jesús. Gloses lauretanes. Fulles noves de pietat. Planys de les ànimes. Flors espirituals.*

Música: *Chorals de Bach. El Te Deum de Bach (harmonització). Lauda Sion (versió rítmica).*

Versions dels Llibres sants: *El Gènesi, el Càntic dels Càntics* (aquests dos publicats); tenint en preparació *l'Evangelí de San Mateu, l'Evangelí de San Lluc, l'Eclesiastiès, els Salms, el Llibre de Job, l'Éxode, el Levític, els Nombres i el Deuteronomi.*

PROJECTE D'ESTATUT DE LA UNIVERSITAT CATALANA. — Signat per vint-i-sis professors de l'Universitat literaria i patrocinat per la Junta Permanent del Segon Congrés Universitari Català, composta de professors i alumnes de cada Facultat i de representants d'entitats escolars i culturals, s'ha publicat el següent projecte d'estatut de l'Universitat Catalana:

Article 1. La Universitat és una persona jurídica tenint com a tal tots els drets reconeguts per les lleis.

Art. 2. La componen les Facultats reconegudes pel present Estatut.

TÍTOL I

PERSONALITAT, AUTONOMIA I PATRIMONI DE LA UNIVERSITAT

A) *Personalitat i autonomia de la Universitat*

Art. 3. La Universitat és absolutament autònoma en l'ordre científic i en el docent acorda sos plans d'ensenyament i elegeix sos mètodes de treball, es nomena les seves autoritats acadèmiques i el seu personal docent.

Art. 4. La Universitat és també autònoma en l'ordre administratiu: nomena el personal administratiu i subaltern i atén a tot lo referent a la pròpia administració amb la col·laboració d'aquelles Entitats que subvinguin a les seves despeses, segons prevé l'Estatut.

B) *Del patrimoni de la Universitat*

Art. 5. La Universitat tindrà com a patrimoni:

Primer. Els seus ingressos naturals, com drets de matricules, títols, etc.

Segon. Els béns que adquireixi amb la plenitud de facultats pròpia de tota persona jurídica.

Tercer. Un cupu econòmic permanent que li hauran de remetre cada any els poders públics, el qual no podrà ser mai inferior a la suma de les quantitats que, per tots conceptes, de l'Estat, Província o Municipi hagi estat fixada per al sosteniment de la Universitat durant tot l'any immediatament anterior a la promulgació del present Estatut.

Quart. Els immobles de propietat de l'Estat, Província o Municipi que ocupa actualment i que seran inalienables, podent-se utilitzar sols per a fins univertitaris.

Quint. La Biblioteca universitària, així com tot el material científic avui existent a la Universitat.

TÍTOL II

AUTORITATS ACADÈMIQUES I GOVERN DE LA UNIVERSITAT I DE LES FACULTATS

A) *El Rector*

Art. 6. La representació de la Universitat en tots els ordres, exceptuant el polític, la ostenta el Rector.

INFORMACIÓ

Art. 7. El Rector serà elegit pel Claustre general de la Universitat.

Art. 8. El càrrec de Rector durarà cinc anys i és reelegible consecutivament una sola vegada.

Art. 9. El Rector presidirà la Junta universitària i el Claustre general i executarà llurs acords.

B) *La Junta Universitària*

Art. 10. El govern de la Universitat resideix en la Junta universitària.

Art. 11. Aquesta Junta la formaran el Rector, el vice-rector, els degans, els professors ordinaris delegats per les Facultats i el Secretari general de la Universitat, que ho serà també de la Junta.

Art. 12. Els professors delegats, als quals fa referència l'article anterior, seran un per Facultat. Llur càrrec durarà sis anys, renovant-se per meitat cada tres.

Art. 13. Serà especial atribució d'aquesta Junta la gestió econòmica i administrativa de la Universitat; l'acceptació de donatius i fundacions acadèmiques, la formació dels pressupostos anuals de la Universitat i el nomenament del personal administratiu i subaltern.

Art. 14. Formarà i presentarà al Claustre els reglaments complementaris de l'Estatut, vigilant per llur compliment, i podent proposar modificacions al dit Estatut.

Art. 15. Entendrà també la Junta en totes aquelles matèries d'ordre disciplinari i pedagògic que no fossin reservades al Claustre o a les Facultats.

Art. 16. El pressupost universitari, una vegada format per la Junta, serà comunicat a les diferents Facultats perquè puguin proposar-hi modificacions, i serà després discutit i aprovat en el Claustre general que es reunirà amb aquest fi especial, precisament en el mes de desembre.

Art. 17. A les sessions de la Junta universitària on s'hagi de tractar de l'aplicació dels cabals universitaris i de la formació del pressupost, així com a les reunions del Claustre general en què es discuteixi i aprovi el pressupost i en què es revisin els comptes, seran convocats amb veu i vot representants dels Poders públics i de les altres entitats que subvinguin de manera important a les despeses università-

ries, designats en la forma que determinin els reglaments complementaris.

Art. 18. La Junta universitària podrà, en casos especials, nomenar comissions, de les quals podran formar part persones que no siguin membres seus, perquè formulin ponències que serveixin de base a la Junta en les seves discussions, o en les quals podrà delegar determinades facultats.

C) *El Claustre general*

Art. 19. El componen el Rector, tots els professors ordinaris i aquells extraordinaris que tinguin vot als Claustres de Facultat, als quals s'agregaran tres representants pels Lectors i dos pels estudiants de cada Facultat. Podran assistir també a les seves reunions amb veu, però sense vot, els altres professors extraordinaris.

Art. 20. El Claustre general serà convocat i presidit pel Rector i tindrà per secretari el de la Universitat.

Aru. 21. El Claustre general serà convocat necessàriament almenys dues vegades l'any, perquè la Junta universitària doni compte de la seva gestió, per entendre en matèries de les seves atribucions, per a la discussió i aprovació del pressupost i aprovació de comptes, i sempre que ho reclami un nombre dels seus membres, amb veu i vot, no inferior a la quarta part.

Art. 22. Seran atribucions del Claustre general:

Primer. L'elecció del Rector, del vicedirector i del secretari de la Universitat.

Segon. Pendre acord sobre les modificacions de l'Estatut, proposades per la Junta universitària.

Tercer. Aprovar els reglaments universitaris.

Quart. Resoldre els conflictes originats per disconformitats entre la Junta universitària i les Facultats.

Quint. Resoldre en últim terme les qüestions referents al nomenament i separació del personal docent de la Universitat.

Sisè. Elegir els representants de la Universitat al Parlament o Diputació de Catalunya, cas que en ell s'hi donés entrada a representants de corporacions.

Setè. Totes aquelles altres matèries d'interès general per a la Universitat.

INFORMACIÓ

D) *El Govern de les Facultats*

Art. 23. Les Facultats son autònomes en ço que respecta a l'ensenyament i al govern propi. Sols estan subjectes a l'alta inspecció de la Junta universitària.

Art. 24. Per regir les Facultats es reuniran en Claustre els professors ordinaris, els extraordinaris i els lectors.

Sols tindran vot els professors ordinaris i un nombre d'extraordinaris i Lectors, que no excedeixi al de la tercera part d'ordinaris. Dintre d'aquest nombre, correspondran els dos terços als Professors extraordinaris, i als Lectors l'altre terç.

Art. 25. Serà especial atribució de les Facultats fixar l'organització dels estudis i proposar la designació de llur personal docent, d'acord amb l'Estatut.

Art. 26. A les reunions del Claustre de Facultat en què s'hagi de tractar de les qüestions assenyalades en l'article anterior, podran assistir-hi, amb veu i vot un representant del cos de Doctors de la respectiva Facultat i dos representants de les principals corporacions científiques de Catalunya connexes amb la Facultat i designades, a proposta d'aquesta, pel Claustre general.

Art. 27. Cada Facultat serà presidida i representada per son Degà.

Art. 28. El Degà s'elegirà cada cinc anys pel Claustre respectiu, el qual designarà també el Professor que l'hagi de substituir com a vice-degà, i el secretari de la Facultat.

E) *Representació política de la Universitat*

Art. 29. La representació política de la Universitat la ostenten el Senador i els representants al Parlament o Diputació de Catalunya.

Art. 30. El Senador s'elegirà segons determini la respectiva llei electoral.

Art. 31. Els representants al Parlament o Diputació de Catalunya s'elegiran d'acord amb l'apartat sisè de l'article 22 del present Estatut.

TÍTOL III

CATALANITAT DE LA UNIVERSITAT

Art. 32. La Universitat ha d'ésser abans que tot un orgue propulsor de la cultura catalana. Aquesta catalanitat, més que en singu-

laritzar-se, ha de consistir en aportar l'esforç i l'esperit del poble català al patrimoni espiritual de la Humanitat.

Art. 33. La llengua oficial de la Universitat serà la catalana.

Art. 34. Podran, no obstant lo disposat en l'article anterior, donar-se ensenyaments en altra llengua, ja atenant a la naturalesa de la matèria, ja al fet d'ésser aquella la pròpia del Professor o, en casos excepcionals i d'acord amb la Junta universitària, la de la majoria dels alumnes.

TÍTOL IV

EL PERSONAL DOCENT: NOMENAMENT I SEPARACIÓ

A) *Les diferents classes del personal docent*

Art. 35. El personal docent de la Universitat comprèn:

Primer. Els Professors ordinaris o Catedràtics.

Segon. Els Professors honoraris.

Tercer. Els Professors extraordinaris.

Quart. Els Lectors.

Quint. Els Ajudants de Càtedres, Seminaris o Laboratoris.

Sisè. Aquelles persones que hagin rebut de les Facultats una especial missió docent.

Art. 36. Els Professors ordinaris seran en nombre limitat que fixaran els reglaments complementaris de l'Estatut. Tot l'altre personal docent universitari serà en nombre il·limitat, segons les necessitats de l'ensenyament.

Art. 37. Els reglaments complementaris fixaran tot allò relatiu a honors, drets i retribucions de les diferents classes del personal docent.

Art. 38. Els Professors ordinaris seran titulars d'una determinada matèria; tindran a llur càrrec un curs sistemàtic de matèries de caràcter superior, hauran de donar almenys un curs especial dintre de cada any acadèmic i podran tenir a llur càrrec la direcció de Seminaris o Laboratoris.

Art. 39. Els Professors extraordinaris tindran a llur càrrec cursos sistemàtics de matèries elementals, col·laboraran amb els ordinaris en els de matèries superiors, substituint-los fins en la direcció de Seminaris o Laboratoris quan les Càtedres ordinàries no estiguin proveïdes o en casos de malaltia o d'absències llargues, podent donar també cursos especials.

Art. 40. Els Lectors o Professors agregats seran Doctors als quals la Universitat concedirà, mitjançant les garanties de suficiència establertes per l'Estatut, el dret d'explicar en ella determinades matèries, siguin o no contingudes en els plans oficials d'ensenyament de les respectives Facultats.

Els cursos donats pels Lectors podran ésser reconeguts com d'iguals efectes acadèmics que els donats pels Professors ordinaris i extraordinaris, per un acord del Claustre respectiu.

Art. 41. Els Ajudants de Càtedres, Seminaris o Laboratoris tindran a llur càrrec la part pràctica dels mateixos i tots aquells treballs que els encarreguin els titulars.

Art. 42. Per a determinades missions docents, les Facultats, amb aprovació de la Junta universitària, podran cridar lliurement totes aquelles persones, espanyoles o estrangeres, que puguin contribuir a llurs tasques. En cada cas s'estipularan les condicions de l'encàrrec.

En aquest article queden compresos els docents de llengües vives o mortes.

Art. 43. Les persones que se n'hagin fet creditors per llurs mèrits científics, podran ésser nomenades Professors honoraris i fruïran d'iguals honors que els efectius, tenint el dret d'explicar cursos.

B) *Nomenament del personal docent*

Art. 44. Tot el personal docent serà proposat per la Facultat respectiva i nomenat per acord del Claustre general quan es tracti de Professors o de Lectors, i de la Junta universitària en els altres casos.

Art. 45. Les Facultats fonamentaran les propostes amb l'enumeració dels mèrits del proposat i, especialment, amb la dels treballs fets en la matèria pròpia de l'ensenyament que hagués d'estar a son càrrec.

Art. 46. Els Professors ordinaris es nomenaran per votació directa:

a) d'una persona eminent extrauniversitària que pels seus mèrits extraordinaris se n'hagi fet creditora.

b) d'un Professor extraordinari amb un mínim de cinc anys d'exercici.

Art. 47. Els Professors extraordinaris es nomenaran:

a) per vocació directa de persones de regoneguda competència.

b) per concurs amb oposició supletòria entre els aspirants al càrrec.

Art. 48. Si els aspirants presentessin al concurs prou elements de judici, no serà necessària l'oposició supletòria.

En altre cas, segons el criteri del Tribunal encarregat de judicar el concurs, es sotmetrà els aspirants a les proves que es creguin oportunes.

Art. 49. Els concursos seran judicats per un Tribunal compost per cinc especialistes en la matèria objecte de la Càtedra.

La Facultat en designarà quatre, dos dels quals seran necessàriament extrauniversitaris; tots quatre elegiran el cinquè, i els cinc determinaran quin d'ells hagi de presidir el Tribunal així format.

Els nomenaments podran recaure en Professors d'altres Universitats espanyoles o en especialistes estrangers.

Art. 50. Cas de tractar-se d'una matèria no cultivada a Catalunya, o si el concurs hagués quedat desert, la Facultat decidirà entre proveir la Càtedra per vocació directa d'un Professor d'una altra Universitat espanyola o d'un especialista estranger o bé convocar un concurs entre les persones millors preparades per anar a estudiar la matèria en qüestió on sigui i durant el temps que determini la Facultat.

Art. 51. El que triomfi en el concurs esmentat en l'article anterior, després del temps d'estudi fixat i prèvies les proves d'aprofitament adequades, en particular treballs originals i certificats dels Professors amb qui hagi estudiat, ocuparà la Càtedra interinament durant dos anys, després dels quals, en cas d'èxit, podrà ser nomenat Professor extraordinari efectiu.

Art. 52. Tant del nomenament dels vocals del tribunal a què fan referència els articles anteriors, com de llur decisió, podra protestar-ne amb el degut fonament davant de la Junta universitària, amb dret d'apel·lació al Claustre general, no solament els mateixos concursants, sinó també els altres elements extrauniversitaris que els reglaments determinin.

Art. 53. Els Lectors obtindran el dret d'explicar, per un any, després de l'aprovació d'un treball d'habilitació i de presentar els altres mèrits que posseeixin, podent exigir la Facultat en cada cas altres proves de suficiència. La *venia docendi* concedida als Lectors, es podrà prorrogar al començar cada any acadèmic.

Art. 54. Els Professors honoraris seran proposats pel Claustre

---

INFORMACIÓ

---

de les respectives Facultats amb la deguda fonamentació, i nomenats pel Claustre general universitari.

Art. 55. La designació del personal docent esmentat en els apartats 5 i 6 de l'article 35, la faran les Facultats de la manera adequada en cada cas, sotmetent la proposta a la decisió de la Junta universitària, i resolent el Claustre general, cas de no estar aquella d'acord amb la proposició de la Facultat.

C) *Separació del personal docent*

Art. 56. El càrrec de Professor ordinari serà inamovible. El de Professor extraordinari ho serà també després de cinc anys d'exercici amb èxit, reconegut pel Claustre general, a proposta de la respectiva Facultat.

Art. 57. Els Professors seran separats sols en cas d'incapacitat física o intel·lectual o per incompliment dels deures del càrrec.

Art. 58. La separació, quan procedeixi, la decidirà el Claustre general en votació secreta, previs els tràmits fixats en els reglaments complementaris i sempre després d'escollir l'interessat.

Art. 59. Si la separació té per causa la incapacitat física o intel·lectual deguda a força major, el Professor separat conservarà tots els honors del càrrec i el seu sou íntegre.

Art. 60. Tot Professor serà jubilat a l'edat de setanta anys, conservant però el sou íntegre i els càrrecs honorífics, seguint formant part del Claustre amb veu i vot i podent explicar cursos lliures.

Art. 61. Els altres càrrecs docents de la Universitat seran sempre per temps limitat, el qual temps, quan en el nomenament no es fixi, s'entendrà d'un any, podent-se prorrogar a proposta de la Facultat.

Art. 62. En cas d'incapacitació o d'incompliment dels deures del càrrec podrà ésser pronunciada en tot moment la separació d'aquests altres càrrecs per la Junta universitària, a proposta de la Facultat respectiva.

TÍTOL V

DE L'ORGANITZACIÓ DELS ESTUDIS, TÍTOLS I CARRERES

Art. 63. Cada Facultat organitzarà autònomament els seus estudis.

Art. 64. Aquesta organització es revisarà necessàriament cada cinc anys, podent-s'hi introduir modificacions que no l'afectin essencialment, cada any abans de començar el curs acadèmic.

Art. 65. En cada cas la Facultat determinarà, a petició dels Professors respectius, els ensenyaments de què aquells s'hagin d'encarregar.

Art. 66. Les modificacions de l'organització dels estudis passaran a coneixement de la Junta universitària, la qual, cas de trobar-hi contradicció amb l'Estatut o amb l'organització general de la Universitat, les sotmetrà al Claustre.

Art. 67. Cada Facultat comptarà amb un mínim de curses i de matèries on hauran d'haver-se matriculat els alumnes abans de demanar cada grau, determinant a l'ensem les condicions per a l'obtenció d'aquest.

Art. 68. La Universitat atorgarà llicències d'exercici de les carreres per a les quals s'obtingui en ella preparació, i títols de Doctor en especialitats científiques.

Art. 69. Els títols de Doctor tenen caràcter purament universitari i en la seva atorgació sols hi intervindran les Facultats.

Art. 70. Aquestes podran concedir-los, *honoris causa*, a aquelles persones que per llurs mèrits se n'hagin fet mereixedores. El nomenament serà acordat pel Claustre general a proposta de la Facultat.

Art. 71. Pel caràcter professional de les llicències d'exercici, podran intervenir en llur atorgació representants de les Corporacions professionals, d'acord amb els reglaments complementaris.

Art. 72. En els Tribunals que hagin de jutjar de les proves de suficiència per a l'obtenció dels diferents graus, podran entrar-hi indistintament els Professors ordinaris i els extraordinaris. En casos especials, entre els quals s'hi comptaran sempre aquells en què l'ensenyament dels Lectors hagi estat reconegut de iguals efectes acadè-

---

INFORMACIÓ

---

mics que el dels Professors, d'acord amb l'article 40 del present Estatut, els Lectors tindran també entrada en els tribunals.

Art. 73. Les Facultats podran crear nous graus que acreditin suficiència en noves especialitats.

TÍTOL VI

DE LES FACULTATS

Art. 74. La Universitat comprèn les següents Facultats:

Primer. Filosofia (seccions de Filosofia, Lletres i Història).

Segon. Ciències (seccions de Físico-matemàtiques, Químiques i Naturals).

Tercer. Dret i Ciències econòmiques i socials.

Quart. Medicina.

Quint. Farmàcia.

Totes integrades pels Professors ordinaris i els altres elements fixats per l'Estatut i governant-se segons en ell es prescriu.

Art. 75. La Universitat tindrà necessàriament estudis de llengües vives i tots aquells altres que, fins no encaixant dintre d'una Facultat determinada, sia convenient crear.

Art. 76. Podran crear-se noves Facultats o incorporar-se a la Universitat, Escoles tècniques especials d'acord amb els Poders públics.

Art. 77. Sempre que, en organitzar les Facultats llurs estudis, d'acord amb les regles establertes en el títol anterior, fos precisa la creació de nous ensenyaments, s'elevàrà la proposta a la Junta universitària, passant la qüestió al Claustre en cas de desacord.

Art. 78. Quan un Seminari, Laboratori o Institut qualsevol d'ensenyament universitari hagi de formar-se amb elements de dues o més Facultats o presti serveis que interessin a les mateixes, podrà, a judici de la Junta universitària, quedar adscrit al govern i administració d'una de les dites Facultats o formar-se amb ell una institució mixta que serà regida i administrada per una comissió composta dels Degans respectius o altres Professors delegats per les Facultats, presidits pel Rector.

Art. 79. Per a totes les qüestions que interessin a la vegada a varies Facultats, podran funcionar Juntes mixtes de llurs professors, sota la presidència del Rector.

TÍTOL VII

DEL CLAUSTRE EXTRAORDINARI

Art. 80. El formen tots els professors ordinaris i extraordinaris, els Lectors i els Doctors matriculats, presidint-lo el Rector i essent-ne secretari el general de la Universitat.

Art. 81. Sols podran matricular-se en el successiu com a Doctors del Claustre extraordinari els que ho siguin per la Universitat de Barcelona i aquells que, essent-ho d'altres Universitats, portin almenys cinc anys de residència a Catalunya.

Art. 82. Correspon al Claustre extraordinari:

Primer. Presentar a les respectives Facultats o al Claustre general les seves iniciatives en benefici de l'ensenyament.

Segon. Fomentar les obres post-universitàries i l'augment dels recursos docents i del prestigi de la Universitat.

Tercer. Elegir els representants per als Claustres de Facultat, d'acord amb l'article 26.

Quart. Elegir senador d'acord amb les lleis.

ARTICLES COMPLEMENTARIS

Art. 83. Tot canvi en el present Estatut requerirà l'aquiescència de dues terceres parts del Claustre general.

Art. 84. La Junta universitària redactarà, i el Claustre general aprovarà, tots aquells reglaments complementaris que siguin precisos per al bon funcionament de la Universitat, desenrotllant els principis establerts en l'Estatut.

Art. 85. Aquests reglaments regularan especialment les següents matèries:

Primer. Règim interior de la Universitat.

Segon. Secretaria general.

Tercer. Disciplina escolar.

Quart. Drets de matrícula i títols.

Quint. Validesa d'estudis fets en altres Universitats espanyoles i estrangeres i tota mena d'estudis fets fora de la Universitat.

Sisè. Viatges d'estudi, beques i fundacions, pensions a l'estranger i intercanvi universitari.

INFORMACIÓ

Setè. Organització de la Biblioteca universitària, que dependrà exclusivament de la Universitat.

Vuitè. Sous, gratificacions i drets passius, així com els altres honors i drets dels Professors i del restant personal docent, administratiu i subaltern.

Art. 86. Els dubtes que puguin sorgir entre la Universitat i els Poders públics en la interpretació i aplicació de l'Estatut, seran resolts per la Suprema representació del Poder judicial.

ARTICLES TRANSITORIS

Art. 87. Tot lo referent als drets adquirits i excedències voluntàries es resoldrà d'acord amb els Poders públics.

Art. 88. Els actuals Catedràtics numeraris de la Universitat literària de Barcelona passaran a la categoria de Professors ordinaris de la Universitat Catalana.

Aru. 89. Els actuals Auxiliars numeraris passaran a ésser Ajudants de Càtedres, Seminaris o Laboratoris, respectant-se'ls els sous actuals i drets adquirits, però tancant-se llur escalafó, i amortitzant-se les places al vacar.

Art. 90. Els Auxiliars numeraris actuals que en entrar en vigor el present Estatut haguessin fet treballs de mèrit que, segons judici de les respectives facultats, els fessin creditors de la tal distinció, seran nomenats Professors extraordinaris pels procediments establerts en el Títol IV.

Art. 91. Els Auxiliars nomenats per a cinc anys, segons el Decret de 9 de gener de 1919 reorganitzant el cos d'Auxiliars, s'entendrà que són Ajudants de Càtedres, Seminaris o Laboratoris com els esmentats en el Títol IV del present Estatut.

Art. 92. Si algun dels actuals Professors de la Universitat de Barcelona estigués disconforme amb el nou Estatut fins al punt de preferir la seva separació, podrà demanar-ho dins del terme de sis mesos a comptar del dia de la promulgació del present Estatut, en qual cas se li guardaran totes les prerrogatives dels excedents forçosos en espera de col·locació, i continuarà disfrutant, mentre duri la seva excedència, la totalitat del sou que li correspongués en servei actiu.

Art. 93. Passat el terme de sis mesos, s'entendrà que tot el Professorat que no hagi fet ús del dret que s'acaba d'esmentar, accepta íntegrament la situació que estableix el present Estatut.

CONCURS DE LA REIAL ACADEMIA DE CIÈNCIES I ARTS DE BARCELONA. — Aquesta Corporació es complau de fer públic l'anunci d'un concurs per atorgar el premi fundat en 1871 a la memòria del doctor don Joan Agell i Torrents, consistent en 2.000 pessetes i un diploma d'honor destinat a l'autor del millor treball que es presenti relatiu a l'estudi d'alguna de les rames de coneixements objecte de la secció quinta de l'Acadèmia o sigui Arts, Construcció o Tecnologia.

Els treballs que optin a l'esmentat premi es redactaran en espanyol i seràn anònims, mitjançant un lema que es consignarà així mateix en un sobre contenint el nom de l'autor, obrint-se a l'acte de remetre el premi, que serà en sessió pública, el corresponent al treball premiat, inutilitzant-se els altres.

El treball premiat quedarà de propietat de l'autor el qual, en cas d'imprimir-lo, remetrà exemplars a la Corporació, podent no obstant aquesta publicar-lo en les seves Memòries si ho considera oportú. Els altres treballs seran retornats, mitjançant presentació del rebut que a l'efecte podrà hom demanar a l'acte de fer-ne donació.

El termini per a la presentació de treballs finirà el dia 31 de desembre d'enguany, admetent-se a la Secretaria de la Corporació, Rambla d'Estudis, 9, pral., de 4 a 7 de la tarde tots els dies feiners.

ASSOCIACIÓ PROTECTORA DE L'ENSENYANÇA CATALANA. — Aquesta Entitat en la darrera reunió del seu Consell general ordinari, va elegir els càrrecs vacants del Consell Directiu i les Comissions permanents:

El Consell directiu ha quedat constituït de la següent manera: President, Manuel Folguera i Duran; Vice-president primer, Albert Bastardas; Vice-president segon, Santiago Andreu; Tresorer, J. Grant i Sala; Comptador, Eduard Recasens; Arxiver-bibliotecari, Rnd. Esteve Caseponce; Vocals, Maria Domènech de Cañellas, Rosa Sensat de Ferrer, Pere Corominas, Antoni Sansalvador, Llorenç Jou i Olió, Pau Grieta i Pompeu Fabra; Secretari, Martí Esteve, i Vice-secretari, Joan B. Alà.

La Comissió tècnica la componen els senyors següents: Llorenç Jou, president; F. Valls i Taberner, vice-president; Rafel Monjo, Antò-

nia Llop, Carles Pi i Suñer, Frederic Culi i Verdaguer, vocals, i Manuel de Montoliu, secretari.

La Comissió de Foment els senyors següents: Pau Griera, president; Adrià Presas, vice-president; Miquel Duran i Tortajada, A. Roca i Codina, Ramon Nualart i Palet, i J. Riera i Puntí, vocals, i Joaquim Delclòs i Dols, secretari.

La Comissió Editorial Pedagògica ha quedat constituïda de la següent manera:

President, Pompeu Fabra; Vice-president, J. M. López-Picó; Tresorer, J. Grant i Sala; Comptador, Joaquim Folguera; Arxiver-bibliotecari, Blai Vernet; Secretari, Vicents A. Ballester, i Vice-secretari, J. Estelrich i Artigues.

L'ENSENYAMENT PRIMARI I L'AUTONOMIA. — L'Associació Barcelonina d'Amics de la Instrucció ha començat una tanda de conferències per a tractar de les diverses qüestions de l'ensenyament en relació amb l'autonomia de Catalunya. El dia 24 del mes passat tingué lloc la primera d'aquestes conferències, la qual va anar a càrrec d'En Lluís Nicolau d'Olwer.

Començà el Sr. Nicolau afirmant que a son criteri l'escola primària de Catalunya devia ésser essencialment catalana i que per a respondre millor a aquest caràcter calia que restés completament a disposició dels organismes representatius de la nostra vida nacional.

Dugué a continuació que això deu merèixer la simpatia de tots els que de debò estimin l'obra de l'escola primària perquè ella consisteix fonamentalment en la formació dels futurs ciutadans i a aquesta tasca ha de contribuir especialment el magisteri, el qual s'hi trobarà amb la Mancomunitat, la Diputació i l'Ajuntament que ja han demostrat llurs simpaties per l'ensenyament i un anhel per a la seva perfecció, superior a la que tenen aquells altres organismes afectes o dependents de l'Estat espanyol.

L'Ajuntament de Barcelona, especialment, ha fet en aquest sentit esforços i despeses realment extraordinàries i sobretot força més importants que no pas les realitzades per aquells altres organismes. L'Ajuntament d'aquesta ciutat no sols ha emprès per compte propi obres considerables d'ensenyament públic, com el pla, ja iniciat, de construccions escolars i tot el que signifiqui els constants augments

que per tals atencions consigna en els seus pressupostos, sinó que, demés, destina grosses quantitats a millorar aquelles atencions d'aquest ordre que, segons la llei, corresponen exclusivament a l'Estat.

En aquest sentit cal només remarcar una significativa comparança que es pot establir entre Madrid i Barcelona. En efecte, l'Ajuntament de Madrid no gasta per a millorar l'ensenyament de l'Estat 7,000 pessetes, i l'Ajuntament de Barcelona n'hi destina fins a 145,000.

Demés, la nostra corporació municipal es preocupa amb la més bona voluntat de la situació particular dels mestres: entre altres coses ha acordat una fórmula de jubilació que assegura al magisteri una vellesa honorable i ha establert unes pensions de viçitutat que constitueixen un ajut respectable.

DONATIU A LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA. — Al Palau de la Generalitat el President de la Diputació, com a President del Patronat de la Biblioteca de Catalunya, firmà el mes passat l'acte de recepció de la llibreria que li fou llegada pel naturalista D. Emili Tarré. La biblioteca d'aquest senyor consta de més de set centes obres escollides que tracten d'ornitologia, higiene i literatura catalana.